

Reacties concept landschapsvisie Drents Friese Grensstreek

1 december 2023

Inhoud

Reactie 1	3
Reactie 2	3
Reactie 3	4
Reactie 4	5
Reactie 5	9
Reactie 6	15
Reactie 7	16
Reactie 8	18
Reactie 9	19
Reactie 10	21
Reactie 11	24
Reactie 12	24
Reactie 13	29
Reactie 14	29
Reactie 15	35
Reactie 16	48
Reactie 17	49

Reactie 1		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Overige opmerkingen	Ik heb 2 november in dwingeloo uw landschapsvisie aangehoord ,deze advertentie stond in de plaatselijke krant, waarom zijn de vorige bijeenkomsten niet in de plaatselijke kranten geplaatst, was U bang voor te veel tegen spraak ? De uitleg van uw visie was voor de meesten niet te begrijpen Ik heb wel begrepen het plan over 34000 ha gaat, de natuur organisaties zijn allemaal vertegenwoordig in de stuurgroep maar waarom niet alle landbouw organisaties, het merendeel van de 34000 ha is toch landbouw grond. Het kan toch niet zo zijn dat er afspraken over de percelen landbouw grond gemaakt worden zonder dat de landbouwers bij betrokken worden . De ambtenaren maken hier de dienst uit, deze kennen onze taal niet, zowel letterlijk en of figuurlijk.	

Reactie 2		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Hoofdstuk 5 Introductie:	Is het een idee om nieuwe technologieën als ontwikkeling mee te nemen c.q. open te houden voor de toekomst. Dit als deel van de oplossing naast het gene wat door jullie wordt beschreven. Ik denk bijvoorbeeld aan mono vergisting van mest. Levert biogas op, kan bijvoorbeeld gebruikt worden voor elektriciteitsopwekking of voor opwerken van gas naar aardgaskwaliteiten, en kan je de vrij komende nutriënten gebruiken ter vervanging van kunstmest. In Europees verband wordt hier ook onderzoek naar gehouden. Een en ander is op dit moment niet rendabel. Maar ik denk dat je het tegen gaan van milieuschade ook financieel mee zou nemen dat er mogelijkheden zijn.	
Overige opmerkingen	Met veel interesse heb ik deze landschapsvisie gelezen. Erg boeiend en informatief om te lezen. Verduurzaming, ecologische aanpak en vernatting heeft terecht veel aandacht in de landschapsvisie. Volgens mij wordt uitvoering van deze visie een hele klus, maar is goed voor mens, dier en plant. Succes met het afronden.	

Reactie 3

Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Overige opmerkingen	<p>Geachte heer, mevrouw,</p> <p>Wij hebben de informatieavond op 1 november in Appelscha bezocht en zijn behoorlijk geschrokken van de inhoud van de concept Landschapsvisie voor de Drents Friese grensstreek. Daarom willen wij graag een reactie geven op de visie.</p> <p>Het is duidelijk dat het stuk uit oogpunt van de natuur is geschreven en dat de manier van uitoefenen van landbouw in de toekomst gebaseerd is op wensdenken van uw kant. Termen als natuur inclusieve landbouw, regeneratieve landbouw en klimaatbestendige landbouw tuimelen over elkaar heen zonder een duidelijke definitie van deze termen. Een wetenschappelijke onderbouwing om te komen tot het gewenste resultaat dat beschreven wordt, is ons niet duidelijk geworden.</p> <p>Met alle ruimteclaims die gelegd worden, is de toekomst voor een volwaardige vorm van landbouw geheel uit het oog verloren. Met wat biologische akkerbouw, een koppel waterbuffels en productief vee in natuurgebieden (die ook snoeiafval op het menu zouden moeten krijgen!), is geen droog brood te verdienen voor onze agrarische sector. Een sector die op dit moment van groot economisch belang is voor het gebied en wereldwijd wordt geprezen om haar duurzame, technische innovaties.</p> <p>Wij pleiten daarom nadrukkelijk voor meer ruimte en aandacht voor moderne, gangbare bedrijven die als gevolg van verduurzamingseisen van overheid en verwerkende industrie al grote stappen hebben gemaakt ten behoeve van biodiversiteit, dierenwelzijn en waterkwaliteit. En dit ook willen blijven doen, maar wel met een toekomstperspectief waarin onze boeren kunnen blijven investeren in duurzame oplossingen.</p> <p>Als LTO Noord afdeling Weststellingwerf zijn wij daarnaast bijzonder onaangenaam verrast over het feit dat er over de toekomst van ons grondgebied en onze landbouwgrond wordt gepraat en gefilosofeerd zonder dat wij hiervan op de hoogte zijn. Wij hebben begrepen dat dit visieproces 3 jaar geleden in gang is gezet en dat het een gezamenlijke en gedragen visie moet zijn van, voor en door alle partijen in het gehele gebied.</p> <p>Hoe rijmt u dat met het feit dat slechts een heel beperkt aantal mensen van het opstellen van de visie op de hoogte is geweest? Waarom is LTO Weststellingwerf niet meegenomen</p>	

	<p>in de communicatie? Waarom heeft niemand uit onze gemeente deelgenomen aan de stuurgroep?</p> <p>Toen de agrariërs in onze gemeente eenmaal op de hoogte waren van de bijeenkomsten op 1 en 2 november waren deze bovendien zo onprofessioneel en kleinschalig georganiseerd dat een groot deel van hen geen toegang kon krijgen tot de zaal.</p> <p>In Appelscha hebben wij ook gevraagd naar de status van dit document. Het is een inspiratie document waarin beleidsmakers te pas en te onpas kunnen winkelen. En juist daar ligt ons bezwaar. De ruimteclaims op agrarische grond zijn een reële bedreiging voor de extensievere landbouw die de overheid juist van ons vraagt. Wij zijn bang dat de claims uiteindelijk in beleidstukken terecht komen terwijl het draagvlak voor deze hele visie duidelijk ontbreekt en zeker niet democratisch tot stand gekomen is.</p> <p>Om bovenstaande redenen staan wij op het standpunt dat deze visie in deze vorm niet vastgesteld kan worden.</p>	
--	--	--

Reactie 4		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Hoofdstuk 1 introductie	De zin "We nodigen je uit om informatie uit deze visie te gebruiken ter informatie, inspiratie en als uitgangspunt voor een mooi vervolg." >> deze zin brengt wederom de onduidelijkheid. Laat het bij informatie en inspiratie". "Uitgangspunt voor een mooi vervolg" geeft ongewenste onduidelijkheid aan de visie en staat op gespannen voet met wat Stuurgroepsleden en sprekers hebben uitgesproken.	
Paragraaf 1.1:	1. In 2016 heeft de Stuurgroep Regionaal Landschap duidelijke ambities voor 2020 neergelegd.>> waarom staan die niet in deze paragraaf vermeld? 2. en als uitgangspunt voor een mooi vervolg.>> zie reactie hierboven. Informatie en inspiratie is voldoende.	
Paragraaf 1.2	De basisprincipes "Een veerkrachtig natuurlijk systeem nu en in de toekomst, de identiteit van het gebied behouden en versterken en een gezond en leefbaar verweven landschap" zijn blijkbaar vastgesteld bij de aftrap van het project. Heel jammer dat hierbij geen economische en sociaal maatschappelijke uitgangspunten zijn benoemd. Natuurlijk moet er ook dynamiek in het gebied blijven voor agrariërs, recreatieondernemers en alle	

	anderen die in dit gebied hun dagelijkse boterham moeten verdienen. Voorstel; dit alsnog toevoegen aan de ambities	
Paragraaf 1.3	Het verzamelen van informatie. Tijdens de presentatieavond in Dwingeloo gaven meerdere aanwezigen aan dat hun geleverde input totaal niet terug valt te lezen in de gespreksverslagen en andere documentatie. Dat is heel jammer en doet geen recht aan de inspanningen van een ieder. opbouw; prima opgesomd.	
Paragraaf 2.4	"Om nutriënten afstroom van landbouwpercelen te verminderen zijn kruidenrijke randen langs de watergang gangbaar geworden>> toevoegen en bemesting- en spuitvrije zones langs de watergang gangbaar geworden. Van alle Nederlandse landbouwbedrijven/gronden is nog geen 4% biologisch. Hier is een stuk van de reductie gehaald, maar veel meer reductie kwam uit generieke maatregelen, zowel landelijk als Europees. "Het areaal aan natuurbeschermd gronden is toegenomen door de sterke afname van biodiversiteit. Het grondgebruik natuur zorgt vaak voor aantrekkelijke landschappen, hoge biodiversiteit, stilte ervaring, gezonde en schone bodem en schoon grondwater. Door aantasting van de kwaliteit van deze gebieden, worden de restricties strenger en dat bemoeilijkt verandering. ">> suggestief. Met name de verwevenheid van de diverse functies wordt het gebied als aantrekkelijk beleefd. Onduidelijk in deze opsomming is waarop "de restricties worden strenger en dat bemoeilijkt verandering" slaat. Wederom suggestief en te betwisten.	
Paragraaf 4.1	Regenwater daar laten waar het valt. >> regenwater zo lang mogelijk vasthouden daar waar het valt.	
Hoofdstuk 5 introductie	We versterken de identiteit van de verschillende landschappen en verbinden deze onderling door de rechtlijnige ontginningsstructuren te ontwikkelen als recreatieve en ecologische dragers. Dit creëert economische kansen in het agrarisch landschap, naast voedselproductie, en ontlast de natuur in de natuurgebieden.>> Hier wordt erg veel in een alinea opgesomd, en dit vooral suggestief. Waar komt ineens de wens om de natuurgebieden te ontlasten vandaan? Meer variatie in het landschap zal tot een hogere belevingswaarde lijden, maar dat is een andere discussie.	
Paragraaf 5.1	Daar is ie weer; C. Zorg voor overgangszones in de randen van natuurkernen, waarin de contrasten verzacht worden. Daarmee ontlast je de kwetsbare kern. >> waar komt deze ambitie vandaan. De natuurgebieden kunnen in haar algemeenheid de huidige omvang van	

	<p>bezoekers ruimschoots aan. Op bepaalde aangewezen plekken kan er worden gekeken naar afsluiten of verplaatsen van paden maar slechts sporadisch en met grote maatwerk.</p> <p>A. Streef naar het zoveel mogelijk vasthouden van neerslagwater in het gebied, ga wateronttrekking aan de randen tegen, laat neerslag infiltreren in de bodem, demp greppels en sloten en bouw organische stof op in de bodem. >> Alleen daar waar dit geen negatief effect heeft op aanliggende functies als landbouw, recreatie en wonen. Houd hierbij ook rekenschap met kwelwater.</p> <p>B. Zet in op een groots, aaneengesloten en gevarieerd natuurlandschap, waarin onderlinge verschillen als gevolg van bodem- en watersysteem, geomorfologie of cultuurhistorie worden geëxtrapoleerd. Houd programma in vorm en formaat ondergeschikt aan de natuur en maak (pre)historisch erfgoed markant zichtbaar. >> En nu graag in begrijpelijke taal. De pen van de schrijver is wel erg nadrukkelijk aanwezig!</p> <p><i>Hoe zou u praktische invulling geven aan de inspiratie die wordt geschetst voor 2050?</i></p> <p>Een levendige kern</p> <p>Rond 2050 hebben de kernen aan de hoofdvaarten in het veenkoloniale landschap een flinke impuls gekregen. Doorgaand verkeer is uit de kernen gehaald, de oevers zijn vergroend en aantrekkelijk geworden voor inwoners, recreanten, planten en dieren. In het hart van de kern is het kanaal met divers programma rondom: er is horeca, waterrecreatie, een multifunctioneel centrum gecombineerd met wooncomplexen voor jong en oud. Bovendien zijn er ‘ambachtelijke’ winkeltjes gericht op de verkoop van lokale producten en kunst. Doordat de kern bruist, zijn de dorpen gegroeid. Er zijn meerdere kavels ‘verbouwd’ en er zijn natuurinclusieve dorpsuitbreidingen. Deze hebben de vorm van kleinschalige lintstructuren in een meer besloten setting, zodat de invloeden van het open landbouwgebied ondervangen zijn en de woonstraten klimaatadaptief zijn>> dit is echt van het niveau dromen. Om in de woningbouwbehoeftes te kunnen voorzien moet er veel en betaalbaar gebouwd worden. Uiteraard moet dit passend zijn in het dorp en landschap, maar houd het realistisch!</p>	
<p>Paragraaf 5.2 Hoe zou u praktische invulling geven aan de inspiratie die wordt geschetst voor 2050?</p>	<p>Aan het recreatieve systeem van de Drents-Friese grensstreek NPNS.>. Daar is ie dan, de NPNS. Is het hier eigenlijk allemaal om te doen. Het verdienmodel NPNS met al haar ondersteuning, financieringsvoordelen en als statussymbool.</p> <p>Met deze dragers als basis ontstaat een economische aandrijver, waarop andere initiatieven voor landschapsversterking, innovatieve en/of duurzame landbouw,</p>	

	<p>woonconcepten en energietransitie kunnen meeliften. >> Het lijkt maar niet duidelijk te willen worden, maar er is een grote basisbehoefte aan goed, voldoende en betaalbaar voedsel. Verduurzaming moet worden toegejuicht, maar er moet mogelijkheid zijn voor reguliere landbouw, of in ieder geval mogen er vanuit de status van het gebied geen extra restricties aan de grondgebruikers worden opgelegd.</p>	
<p>Paragraaf 5.3</p>	<p>A. Houd regenwater op de essen bóven het grondwaterpeil vast, door het verhogen van de organische stof in de bodem. Vang afstromend nutriëntrijk water op in de randen, koppel regenwater in de dorpen af van het riool en laat het in de bodem trekken. >> De bolling van het landschap zorgt voor versnelde afvoer van regenwater. Hierbij moet rekening worden gehouden met de extremere intensiteit van regenval.</p> <p>.B Houd essen open en vrij van bebouwing. Beplant de randen en zorg voor kleinschaligheid en diversiteit op de gronden tussen de essen. Waarborg de ruim opgezette en lommerrijke esdorpen met boomgaarden, hakhout en houtwallen. Behoud en ontwikkel kronkelige beplante wegen en kavelgrenzen. >> ook de gebruikers van de essen moeten kunnen ontwikkelen, alleen conservering zal lijden tto sanering en alleen maar gebruik van grondgebruikers van veraf.</p> <p>C. Waarborg dit pittoreske kleinschalige landschap en houd het vrij van grootschalige ontwikkelingen. Ontwikkel de esdorpen als poorten van waaruit de omliggende landschappen beleefd worden. Koppel een rijke diversiteit aan kansen voor ondernemers. >> zie boven. Dynamiek moet mogelijk zijn, maar stimuleer ontwikkelingen die de structuur versterken.</p> <p>Beekdalen</p> <p>A. Vertraag de afvoer van water en waarborg waterbergend vermogen in het beekdal, door hermeandering van gekanaliseerde beken en verhoging van grondwaterstanden. Houd het beekwater schoon en nutriëntarm. Zorg voor passeerbaarheid voor vissen van monding tot bovenstroom. >> Dit is een kans maar hiervoor is wel de medewerking van de grondeigenaar nodig. Zet stimulerende programma's op waarbij effectief grondgebruik, versterking van het landschap en water langer vasthouden samen kan gaan. Zet op de gronden in het beekdal in op vormen van extensief en nat grondgebruik. Maak het beekdal beleefbaar en koppel dit aan verdienmodellen. >> de pen van de schrijver is weer zeer zichtbaar. Wat bedoelen jullie hier nu te zeggen?</p> <p>B. Zet in op een groots, aaneengesloten en gevarieerd natuurlandschap, waarin onderlinge verschillen als gevolg van bodem- en watersysteem, geomorfologie of cultuurhistorie</p>	

	<p>worden geëxtrapoleerd. Houd programma in vorm en formaat ondergeschikt aan de natuur en maak (pre)historisch erfgoed markant zichtbaar. >> Programma in stand?? Wat voor agenda ligt hier achter??</p> <p>Tussen dorpen en natuurgebieden zijn dwars door de landbouwpercelen routes gemaakt, soort boer-burger verbindingen. De aangrenzende landbouwpercelen hebben een vorm van agroforestry, kringlooplandbouw en/of combinatie met zonnepark. De landschappelijke inpassing van deze functies met opgaand groen, zoals struweelheggen, heeft er voor gezorgd dat er aantrekkelijke veilige routes zijn voor wandelaars en fietsers. Voormalige erven nabij de route zijn getransformeerd naar woonerven, multifunctionele erven of ingepaste energiehubs. Vanuit de bossenstrategie zijn de 'nieuwe erven' landschappelijke ingepast >> zoals het hier wordt beschreven is er geen plek meer voor de landbouw. Gooi er wat marketingstermen tegenaan en je hebt een sector ondergeschikt gemaakt. Het geromantiseerde landschap krijg je daarmee niet terug, er zal door de boer een boterham moeten worden verdiend om betaalbaar voedsel in de winkel te krijgen. Zet meer in op stimulering van initiatieven.</p> <p>Veen- en woudontginningen; duidelijk</p> <p>Bijzondere woonclusters in het landschap en de natuur; prima om woonclusters te stimuleren. Is een mooie kans voor nieuwe ontwikkelingen en om verpaupering van leegstaande gebouwen te voorkomen.</p>	
Overige opmerkingen	<p>Ik vond het lastig en best wel omslachtig om opmerkingen in de juiste blok te plaatsen en ben er me van bewust dat ik jullie daarmee meer werk bezorg. ik kan me niet voorstellen dat ik daarmee de enigste ben en hoop dat jullie het desondanks toch goed weten te rubriceren.</p> <p>Ik hoop dat jullie naast de geschreven basis, met de aangeleverde reacties, een verhaal weten te maken dat meer in evenwicht is. Persoonlijk bekwam me het gevoel dat er meerdere ambities en "wannabee's" onderliggen die niet worden uitgesproken.</p> <p>Ik wens jullie veel succes met de totstandkoming!</p>	

Reactie 5		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg

<p>Hoofdstuk 1 introductie</p>	<p>“De grenzen van de Drents-Friese grensstreek zijn niet bestuurlijk vastgelegd, dus hebben geen officiële status. Meerdere partijen in het gebied werken samen in en aan het gebied via de Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek.”</p> <p>Het bestaan van deze Stuurgroep is voor mij onbekend. Ik vragen me af wat de status van deze groep is? Wie heeft hen de democratische macht gegeven om besluiten te nemen? Waar vinden wij hun beroep- en bezwaar procedures? Hoeveel draagvlak heeft deze groep?</p> <p>En wanneer is het Regionaal Landschap Drents- Friese grensstreek als zelfstandig gebied ontstaan? Inwoners wonen in Drenthe of Boijl of Westerveld of Wapse, etc. maar niet in Regionaal Landschap Dr Fr Grensstreek.</p> <p>“Al deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat er behoefte is aan een gezamenlijke en gedragen visie van, door en voor alle partijen in het gehele gebied. Waarbij de huidige natuurparken, het Holttingerveld en het omliggende gebied van de Nationale Parken aan elkaar verbonden worden. Een visie die inzicht geeft in en perspectief biedt op het inpassen van hedendaagse en toekomstige ontwikkelingen en functies, passend bij het karakter en de draagkracht van het gebied. Een draagkracht die uitgaat van de behoeften en grenzen van de natuur.”</p> <p>Hier wordt terloops, vrijwel achteloos, geschreven dat de parken, het veld en de omliggende gebieden aan elkaar verbonden moeten worden. Dit is waarschijnlijk een wens van natuurorganisaties maar er ligt geen (democratisch) besluit aan ten grondslag. Het kan niet op steun van de inwoners rekenen.</p> <p>ANBEVELING:</p> <p>Maak duidelijk wie de opdrachtgever van deze visie is.</p> <p>Maak duidelijk wat het doel van de opdrachtgever is.</p> <p>Vermeld hier de opdrachtbrief c.q. de subsidieaanvraag voor dit project. Incl. de brief van de gemeente Westerveld.</p>	
<p>Paragraaf 1.2 / 1.3</p>	<p>“Hoe we wensen en behoeften ophaalden in het gebied</p> <p>Om iedereen de gelegenheid te geven om mee te denken en te doen, zijn er meerdere momenten en manieren geweest waarop dit mogelijk was. Hieronder vind je hier een kort overzicht van.”</p> <p>Hier wordt een correcte opsomming gegeven van momenten die er waren voor betrokkenen om mee te praten over deze visie. Wat echter wordt vergeten is dat deze momenten (vrijwel) niet zijn gecommuniceerd en derhalve (vrijwel) niemand hebben</p>	

	<p>bereikt. Van de inwoners van dit gebied is nog geen 1% op de hoogte van de totstandkoming van deze visie en het resultaat daarvan. Niemand weet van deze visie en derhalve is er geen draagvlak.</p> <p>“Thema’s die een (toekomstige) rol spelen De participatiemomenten en het literatuuronderzoek hebben ertoe geleid dat er een vijftal thema’s zijn uitgezocht. Daarbij hebben we zowel naar de situatie nu, als in de toekomst gekeken.”</p> <p>De onderbouwing voor juist deze 5 thema’s is flinterdun. De participatiemomenten waren bij deze keuze nog niet geweest en dus blijft literatuuronderzoek als argument over. Feitelijk is dit dus een keuze van de opstellers van deze visie geweest. Thema’s die missen zijn bijvoorbeeld: economie (hoe verdienen we in dit gebied ons inkomen), natuur (hoe kunnen we naast en of met de natuur leven zonder dat deze ons letterlijk en figuurlijk overwoekerd), veiligheid (hoe voorkomen we overlast van bijv. wolven maar ook hoe voorkomen we bosbranden) en zeker in het kader van deze visie: zeggenschap (wie mag wat (over andermans eigendom) beslissen).</p>	
<p>Paragraaf 2.3</p>	<p>Detail: Op de kaart staan de gasproductie velden niet juist aangegeven? De stippen op de kaart zijn niet heel erg duidelijk. De velden onder Vledderveen e.o. zijn nog niet in productie. Daar moet de boorlocatie nog bepaald worden.</p> <p>Wel duidelijk zichtbaar zijn de Nationale parken. Waarbij weer heel duidelijk wordt dat er een héél groot verschil is tussen: Nationaal Park Drents Fries Wold en het Natura 2000 gebied Drents Friese Wold</p> <p>Het zou fijn zijn om BEIDE gebieden ook op de kaart te laten zien.</p> <p>Deze benamingen hebben, zeker ten tijde van de aanwijzing tot Natura 2000 gebied, al voor heel veel verwarring en frustratie gezorgd!</p> <p>“Landbouw In de laatste jaren is de landbouw in rap tempo veranderd. Ruilverkaveling, verbeterde ontwateringstechnieken en kunstmest zorgden ervoor dat landbouw overal mogelijk en hoog productief werd. In Drents-Friese grensstreek is circa de helft van het oppervlakte in gebruik als landbouwgrond. Dit heeft geleid tot onder andere de volgende veranderingen in het landschap: • Sloten, heggen en houtwallen zijn veelal verdwenen, doordat ze hun functie als veekering, perceel afscheiding of afwatering verloren. • Het organische stofgehalte in de bodem is sterk afgenomen door introductie van kunstmest. • Grote stukken land, die tot voor kort nog onontgonnen waren, zijn nu wel ontgonnen door</p>	

de verbeterde ontwateringstechnieken en de introductie van kunstmest. • Het aantal verschillende gewassen op een perceel is gereduceerd tot vaak één gewas per perceel. Recent wordt vaker geëxperimenteerd met strokenteelt, waardoor meerdere gewassen op het perceel staan. • Grondwaterstanden worden vaak mechanisch laag gehouden, zodat zware machines het land kunnen blijven bewerken. Plaatselijk is het beleid op de grondwaterstanden aan het veranderen en worden hogere standen aangehouden. • Om nutriënten afstroom van landbouwpercelen te verminderen zijn kruidenrijke randen langs de watergang gangbaar geworden. • Biologische landbouw is fors toegenomen in Nederland (Bron: CBS) en precisielandbouw doet zijn intrede, waardoor minder (chemische) gewasbestrijdingsmiddelen en kunstmest wordt gebruikt (plaatselijk).”

In de laatste jaren is de landbouw veranderd lezen we hier. Echter de ruilverkavelingen zijn vaak al 50 jaar geleden. Ontwateringstechnieken zijn altijd in overleg met de verantwoordelijke waterschappen toegepast. Er wordt gesteld dat sloten, heggen en houtwallen zijn verdwenen. Maar sinds wanneer dan? 100 jaar? 50 jaar? De woorden: ‘de landbouw is veranderd’ worden heden ten dage altijd gebruikt als een negatief frame. En het is kwalijk dat dit hier ook wordt gebruikt. “Het organische stof gehalte in de bodem is sterk afgenomen” Kunt u daarvan bewijzen (grondmonster uitslagen) overhandigen? En verschillende gewassen op 1 perceel was vroeger ook niet gebruikelijk. De percelen die bij de boeren in gebruik hadden waren wel kleiner. Kortom; het lijkt alsof de negatieve framing van landbouw ook hier kritiekloos en niet onderbouwd wordt overgenomen. Benoem veranderingen dan in tijd en context. Maar....complimenten dat u wél de nieuwste ontwikkelingen zoals Bio landbouw en bufferstroken, e.d. noemt.

“Beschermd gebied Een aantal gebieden zijn vanuit het Rijk beschermd om de status en conditie van deze gebieden te borgen. Het gaat hierbij om beschermd dorpsgezichten, weidevogelgebieden, N2000-gebieden, NNN-gebieden, stiltegebieden en drinkwaterwingebieden. Vanuit de leidende functie zijn er restricties. Vaak zijn er wel mogelijkheden voor combinaties met een ander grondgebruik, maar zijn deze zeer beperkt door de wet- en regelgeving voor deze gebieden. Een aantal gebieden zijn aangemerkt als NNN met als doel de aanwezige natuurwaarden te beschermen. De bescherming van het grondgebruik heeft geleid tot onder andere de volgende veranderingen in ons landschap: • Het areaal aan natuurbeschermd gronden is toegenomen door de sterke afname van

	<p>biodiversiteit. Het grondgebruik natuur zorgt vaak voor aantrekkelijke landschappen, hoge biodiversiteit, stille ervaring, gezonde en schone bodem en schoon grondwater. • Door aantasting van de kwaliteit van deze gebieden, worden de restricties strenger en dat bemoeilijkt verandering. • Beschermde natuurgebieden worden vaak gecombineerd met stiltegebieden en drinkwaterwingebieden. • Weidevogelgebieden beschermen de openheid van een gebied, ten behoeve van weidevogels.”</p> <p>De zin dat “het areaal beschermde gronden is toegenomen door de afname van biodiversiteit” is een vreemde zin. Wat wordt hier bedoeld? Zeker in combinatie met de zin ervoor (de bescherming van het landschap heeft geleid tot de volgende veranderingen in ons landschap) De toename van het areaal volgt uit besluiten van de overheid dan wel ambities van natuurorganisaties.</p> <p>Ook hier wordt een frame gevolgd, zij het, omdat het natuur is, een positief frame. Maar minstens zo oppervlakkig en fout. Immers, uit de onderzoeken van Meten=Weten weten we inmiddels dat de bodem helemaal niet schoon is. En de aantrekkelijkheid van de beheerde gebieden staat vaak onder druk, denk aan de protesten tegen de massale boomkap en tegen al de grond- en graafwerkzaamheden.</p>	
Hoofdstuk 3	<p>“Ontwikkelingen Draagt in positieve zin bij aan Van kwantiteit naar kwaliteit Het herstellen van de balans tussen mens-natuur, toerist en inwoner, stad en omliggend landschap. Gezonde en aantrekkelijk leefomgeving Diversiteit aan landschappen. Benutten wat nabij is, zodat er minder automobilititeit is. Groei van de vrijetijdssector en vraag naar grotere bestemmingen Behoud en herstel van landschap en erfgoed. Innovatieve architectuur. Mogelijkheid tot combineren van functies”</p> <p>Hoe kan recreatie bijdragen aan diversiteit in het landschap? En aan een aantrekkelijke leefomgeving? En aan behoud en herstel van landschap? En waarom zie ik ‘innovatieve architectuur’ alleen bij Recreatie?</p> <p>In werkelijkheid draagt recreatie alleen maar bij aan de economie. Verder geeft het alleen maar overlast.</p>	
Hoofdstuk 4 introductie	<p>“De basisprincipes zijn: • Een veerkrachtig systeem • Identiteit gebied behouden en versterken • Verweven landschap Ze komen voort uit de inzichten van de drie lagen, maar gaan allereerst uit van de natuurlijke laag. En ze zijn geïnspireerd op ‘De Standaard voor de gebiedsaanduiding Nationaal Park’, waarmee de Nationale Parken van de toekomst de kwaliteit van de parken garanderen: 1. Een goed werkend bodem-, water en landschapsecologisch systeem. 2. Onderscheidende natuur-, cultuur-, en landschappelijke</p>	

	<p>waarden, die zorgen voor een sterke identiteit van het gebied. 3. Een landschap waarin prettig gewoond, gewerkt, ondernomen en gerecreëerd wordt, nu en in de toekomst.”</p> <p>Wat is de waarde van dit hoofdstuk? Wat voegt dit toe?</p> <p>Het voelt alsof een leerling vooral aan de leerkracht wil laten zien dat het alle stof heeft gelezen. En gebruikt. Maar of dat gebruik hier wat toevoegt is voor ons de vraag. Het is vooral verwarrend.</p> <p>AANBEVELING: Schrap dit hele hoofdstuk</p>	
Hoofdstuk 5 introductie	<p>“Uitzicht naar de toekomst”.</p> <p>Dit hoofdstuk is waarschijnlijk bedoeld als de kern, als het belangrijkste van deze visie. Helaas is het volstrekt onduidelijk en onbegrijpelijk. Het begint met de onduidelijkheid over welk gebied precies wordt bedoeld. Het is niet helder dat met deze lagen de natuurlijke laag wordt bedoeld die in drie delen is opgedeeld. Dan wordt er van alles bijgehaald zodat je door de bomen het bos niet meer ziet. Zijn het wensen? Of bestaande situaties die worden beschreven? Er worden, in de gebiedende wijs (!), suggesties beschreven waardoor ze overkomen als bevelen en strikte regels. Volkomen onacceptabel. In de bijlagen worden als voorbeelden enkele foto's en websites genoemd die, in al hun beknoptheid, duidelijker en meer inspirerend zijn dan al deze pagina's.</p> <p>AANBEVELING: Herschrijf de teksten in de tegenwoordige of toekomstige tijd zodat het daadwerkelijk suggesties zijn! Verwijder de tegel. En de visiematrix. Maak het veel simpeler.</p>	
Bronnenlijst	<p>De gebruikte beleidsstukken.</p> <p>Er is een indrukwekkende lijst stukken gebruikt. Maar dat geeft ook aan dat er al zóveel bekend is en al zóveel beschreven is. De vraag is gerechtvaardigd wat déze visie nu toevoegt.</p> <p>Het is een zeer moeilijk leesbare visie. Waarin geprobeerd is om zoveel mogelijk elementen mee te nemen. Vanuit het oogpunt van deskundigen misschien prima, echter, voor een 'gewone' inwoner zal dit document onbruikbaar zijn.</p> <p>Wat de angst rechtvaardigt dat de visie mogelijk vanuit verkeerde overwegingen als beleidsstuk gebruikt gaat worden. En daarvoor is deze visie veel te eenzijdig; geschreven door 'natuur' voor natuur.</p>	

	<p>AANBEVELING Deze visie wordt gepresenteerd als 'inspiratiedocument'. Meld nadrukkelijker dat de opdrachtgever het Nationaal Park is en het doel is om de omgeving in overeenstemming te brengen met het Nationaal Park. Transparant! Helder! En wie hem dan, met de juiste achtergrondkennis, leest kan zich laten inspireren. Of niet.</p>	
Overige opmerkingen	Ik heb mijn reactie per pagina geschreven. En niet meer gekeken bij welk hoofdstuk het hoort. Ik reken erop dat u de juiste pagina telkens bij het juiste hoofdstuk plaatst. Ik mis hier nadrukkelijk de mogelijkheid om gewoon een bestand op te sturen.	

Reactie 6		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Overige opmerkingen	<p>Geachte Stuurgroep</p> <p>Ik heb kennis genomen van de in uw opdracht opgestelde landschapsvisie Drents Friese grensstreek. Daarnaast heb ik ook kennis genomen van de reactie van een aantal agrariërs uit het gebied. De reactie onderken ik volledig en heb ik ook ondertekend. Toch wil ik hierbij enkele aanvullingen doen.</p> <p>Er wordt in uw rapport nergens over het borgen van voedselzekerheid gesproken als één van de belangrijkste maatschappelijke opgaven van de agrarische sector. Met een bevolking die steeds toeneemt, zowel in ons eigen land als wereldwijd, en veranderende klimatologische omstandigheden die er voor zorgen dat het produceren van voedsel in bepaalde regio's binnen Europa en de rest van de wereld steeds lastiger wordt, ligt hier voor onze agrarische sector een belangrijke taak voor de toekomst.</p> <p>In uw rapport wordt als 'oplossing' voor de landbouw verwezen naar allerlei vage termen zonder onderbouwing en afbakening zoals 'kringlooplandbouw', 'natuurinclusieve landbouw' en 'extensivering van de landbouw'. Wat mij daarin vooral verbaasd is dat de opstellers van het rapport hierbij schijnbaar niet volgen wat er in de maatschappij gebeurt rondom deze onderwerpen. Voormalig minister van Landbouw de heer Staghouwer had de opdracht een kamerbrief op te stellen waarmee hij een economisch perspectief voor de</p>	

	<p>landbouw zou schetsen op basis van kringlooplandbouw. Na een paar keer uitstellen kwam hij uiteindelijk met een brief zonder perspectief, waarna hij zijn functie heeft ingeleverd. Zijn opvolger de heer Adema probeerde dit perspectief te realiseren door middel van het sluiten van een Landbouwakkoord. Zoals u ongetwijfeld weet is ook deze poging mislukt. We kunnen momenteel dan ook stellen dat er geen sectorbreed verdienmodel te realiseren is dmv van Kringlooplandbouw, Natuurinclusieve landbouw, etc, etc. Toch durft u hier in uw landschapsvisie weer doodleuk mee voor de dag te komen.</p> <p>Zelf ben ik aanwezig geweest bij een inbrengsessie eerder dit jaar in Dwingeloo. Van de inbreng die op deze avond is gedaan heb ik niets terug gevonden in de uiteindelijke visie. Ook is de stuurgroep er niet in geslaagd om veel mensen te bereiken deel te nemen aan deze sessie, er is weinig communicatie hierover in het gebied geweest. Ook waren er weinig mensen op de hoogte van het bestaan van deze stuurgroep. Als het werkelijk de bedoeling is een landschapsvisie tot stand te laten komen die is opgesteld samen met de gemeenschap en hier ook veel draagvlak heeft, dan mag de stuurgroep zich wel afvragen als ze in de huidige samenstelling wel voldoende wortels in de gemeenschap hebben.</p> <p>Zelf ben ik geschrokken van de kwaliteit van het opgestelde rapport. Input is niets mee gedaan. Het rapport staat vol vage termen zonder enige onderbouwing. Daarnaast staan in het rapport ook feitelijke onjuistheden en worden aannames gedaan die ook niet onderbouwd zijn. Zo wordt er aangehaald dat het grondgebruik natuur leidt tot schonere, gezonde bodems en schoon grondwater. In een regio waar natuurgronden veel ganzen aantrekken zal het tegenovergestelde waar zijn.</p> <p>Heeft de stuurgroep regie gehad op het ontwikkelen van dit rapport om de hierboven geschetste situatie te voorkomen? Wie gaat er financieel opdraaien voor de kosten van dit rapport? Is dat de belastingbetaler? En wat gaat er nu met de rapport gebeuren. Op de site kwam ik tegen dat opmerkingen meegenomen worden naar een volgende versie. Heeft het echter zin verder te bouwen aan een huis met een rotte fundering? Enkele vragen waar ik erg nieuwsgierig naar ben. Ik hoor graag van u.</p>	
--	---	--

Reactie 7		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg

Paragraaf 2.3	<p>Onder landbouw mis ik als relevante ontwikkeling de sterk toegenomen sierteelt van de afgelopen jaren in onder meer zuidwest Drenthe. Het areaal neemt elk jaar toe. Het is maar zeer de vraag of dit wenselijk is. Dit jaar zijn meerdere juridische uitspraken gedaan waaruit blijkt dat deze teelten ook niet per se geschikt zijn om overal maar toe te staan, bijvoorbeeld in de nabijheid van woonbebouwing (en natuur). We mogen ervan uitgaan dat deze ontwikkeling de komende jaren ook nog impact zal hebben op dit gebied. Daarbij geldt dan overigens ook dat een ontwikkeling zou moeten zijn dat wordt nagedacht waar dit evt. nog wel kan of wat minder bezwarende alternatieven zouden zijn.</p>	
Hoofdstuk 3	<p>Hier mis ik bij "Landbouw" onder de "behoefte" van de mens een schone en veilige leefomgeving.</p> <p>Bij "recreatie" wordt onder meer "perspectief 2030" aangehaald onder provinciaal beleid. Ik vraag me af hoe dat doorwerkt in de praktijk. Drenthe als "oerprovincie" of als aantrekkelijke woonplek voor bijv. jonge gezinnen en/of kapitaalkrachten "van buiten" is m.i. illusoir als de provincie niet meer werk gaat maken van een veilige en schone woonomgeving. Ik denk daarbij met name - maar niet alleen - aan de sierteelt die in zuidwest Drenthe de afgelopen 15 tot 20 jaar een grote vlucht genomen heeft. Op papier is de provincie altijd erg druk met het uitdragen van natuurschoon en het mooie Drentse landschap, in de praktijk hebben omwonenden nogal eens het nakijken als er gekozen moet worden tussen klassieke, industriële landbouw (de zgn. "agro-industrie") en de belangen van omwonenden en recreanten. Juist het zo waardevolle esdorpenlandschap lijdt onder deze ontwikkeling omdat sierteelt doorgaans hoge zandgrond vraagt. Je ziet ook dat dit bijvoorbeeld dit jaar tot juridische procedures en zeer veel (landelijke) media-aandacht heeft geleid. De vraag is dus of deze teelt nog wel kán in dit gebied (en zo nee, wat een minder bezwendend alternatief is).</p>	
Paragraaf 4.1	<p>onder c. Het verweven van functies zodat iedereen er profijt van heeft, klinkt mooi. Maar de praktijk is nu zeer weerbarstig. Agrarisch ondernemers en "burgers" en natuurorganisaties staan nu vaak pal tegenover elkaar. Hoe gaat het bestuur deze "verweving" daadwerkelijk vormgeven?</p>	
Paragraaf 5.2	<p>Ik kan het alleen maar eens met de conclusie dat er toegewerkt moet worden naar significant minder chemische bestrijdingsmiddelen en bijv. méér mechanische onkruidbestrijding. In dat thema, bestrijdingsmiddelengebruik in bijv. de sierteelt, komt m.i. alles uit deze visie samen. Bescherming van de natuur, bescherming van burgers, bescherming van recreanten en het imago van een groene provincie waar het goed toeven</p>	

	is, maar óók het beschermen van de telers. Ik hoop van harte dat het bestuur in elk geval dit advies ter harte zal nemen. Ook om te voorkomen dat inwoners en agrarisch ondernemers nog langer zo tegenover elkaar komen te staan in bijv. juridische procedures.	
Overige opmerkingen	Ik ben eigenlijk toevallig op deze visie gestuit terwijl ik maatschappelijk betrokken ben, veel bij overheden over de vloer kom en middenin het gebied woon. Ik lees dat er best wat aan participatie in het voortraject is gedaan, maar wellicht is het goed om nog eens naar de gekozen middelen te kijken, want kennelijk is niet iedereen met interesse bereikt. Ook mijn burens wisten van niks. Verder zag het er al mooi uit en hoop ik echt dat het bestuur van onze mooie provincie het niet bij mooie woorden laat, maar ook echt actie gaat ondernemen om deze zeer fraaie provincie en onze regio in het bijzonder te beschermen.	

Reactie 8		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Paragraaf 5.1	Er wordt gesproken over natuurinclusieve landbouw, in uw literatuur verwijzing wordt natuurinclusieve landbouw genoemd als akkerbouw, In het Buitenland van Rhooon maken onze agrarische ondernemers de komende jaren de overstap van traditionele akkerbouw naar natuurinclusief boeren. Terwijl in de Drents Friese grensstreek vooral weide bedrijven zijn te vinden. Hier gaat uw vergelijking mank.	
Bronnenlijst en bijlage	Er wordt gesproken over een enquête, 86 respondenten van de hoeveel zijn er verspreid? In mijn omgeving heeft niemand een enquête gehad, ik had mezelf ingeschreven voor de eerste bijeenkomst, kreeg wel een melding dat de zaal vol was. Maar nooit een enquête gekregen. Hoe representatief is de enquête?	
Overige opmerkingen	Voor de landbouw in het gebied stelt u allerlei alternatieven voor, u stelt dat de landbouw de motor van het gebied moet blijven. Toont u mij aan middels rendement berekeningen wat het rendement van ALLE alternatieven zijn. Ik vindt het vreemd dat u bepaald over andermans eigendommen hoe iemand hier mee moet werken. Doet u dat ook voor andere sectoren, bepaald u hoe de horeca zaak er uit	

	<p>ziet? Bepaald u wat er in de winkel verkocht kan worden? Wat geeft u het recht om op deze manier een visie te maken?</p> <p>U loopt wel heel erg achter met de " ruilverkaveling " deze zijn meer dan 40 jaar geleden al afgerond. De huidige manier van landbouw in de grensstreek is in vergelijking met andere van Nederland en dus niet meer of minder vervuilend. Ook de ontwikkeling in de landbouw gaat door, de boswachter kapt de boom ook niet meer met de bijl en sleept deze met het paard eruit. In de grensstreek zijn weinig intensieve landbouwbedrijven (varkens en kippenhouderijen)</p>	
--	---	--

Reactie 9		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Paragraaf 1.1	<p>Genoemd worden de gemeenten De Wolden, Meppel, Weststellingwerf, Ooststellingwerf en Westerveld. De gemeente Midden Drenthe staat er niet bij, terwijl deze in de kaart van afbeelding 1 er wel binnen valt.</p> <p>Er wordt geschreven dat het gebied circa 34.000 hectare groot is, maar als ik op Google Maps een omtrek maak tussen Oosterwolde, Appelscha, Smilde, Beilen, Hoogeveen, Meppel, Steenwijk en Wolvega, zoals dit in afbeelding 1 opgelicht is dan kom ik uit op ongeveer 68.000 hectare. Nu begrijp ik dat er geen harde begrenzing is, maar zo laat afbeelding 1 het wel zien. Het kan niet zo zijn dat het niet duidelijk is over welk gebied het specifiek gaat, 34.000 of 68.000 hectare, dat is nogal een verschil.</p>	
Paragraaf 1.2	<p>'iedereen doet en telt mee' dat is de zin waar paragraaf 1.2 mee begint. Echter voelt dit voor de landbouwsector niet zo, zij voelen zich buitengesloten. Binnen de hele visie wordt de huidige landbouwsector in het gebied de nek om gedraaid. Ondanks dat de landbouwsector tijdens bijeenkomsten flink vertegenwoordigd was vind ik van de input weinig terug in de landschapsvisie. Zelf heb ik tijdens de bijeenkomsten in Dwingeloo, en de werksessie in Ruinen verschillende praktische landbouwkundige zaken ingebracht. Deze vind ik nergens in de visie terug.</p> <p>Via via moest ik horen dat er een landschapsvisie voor het gebied zou worden opgesteld en dat er een bijeenkomst zou worden georganiseerd voor input vanuit ondernemers en inwoners van het gebied. Ik had het zeer op prijs gesteld als er een betere communicatie</p>	

	<p>was geweest. Bijvoorbeeld met een brief in de brievenbus. Na de 1e bijeenkomst in Dwingeloo heb ik mijn gegevens achter gelaten, en zou ik gecontacteerd worden over het vervolg. Ik hoorde niks, en weer via via kreeg ik te horen dat er in Ruinen een bijeenkomst was, in dit geval de werksessie, dit bleek bij uitnodiging te zijn geweest. Ik had geen uitnodiging gehad, maar ben gewoon heen gegaan. Ik was wel welkom, dit stel ik zeer op prijs.</p>	
Paragraaf 2.3	<p>Binnen deze paragraaf wordt er beschreven hoe de laatste decennia de landbouw het gebied veranderd heeft. Hierbij wordt gesproken over het verdwijnen van sloten, heggen en houtwallen, de afname van het organische stofgehalte in de bodem door kunstmest, het laag houden van het grondwaterpeil, en de het verbouwen van 1 gewas op een perceel. Echter wordt niet vermeld dat door deze ontwikkelingen de voedselproductie in het gebied verveelvoudigd werd, dit werkgelegenheid gaf, en economische groei van het gebied. Nu lijkt het net alsof de mens voor de lol bovenstaande maatregelen in het gebied heeft getroffen, maar dit heeft wel degelijk een functie gehad waar we hedendaags nog steeds van profiteren. Los daarvan is de landbouw de laatste decennia al stukken meer bezig met het gezond houden van de bodem met behulp van dierlijke mest, compost, groenbemesters en vruchtwisseling. Zoals het nu beschreven wordt heeft het een negatieve lading, terwijl deze ontwikkelingen juist een positieve invloed op het gebied hebben gehad, en nog steeds heeft.</p>	
Hoofdstuk 3	<p>Bij het stukje behoeften voor de mens onder het kopje landbouw staan hele waardevolle aspecten die benodigd zijn in het gebied: voedselvoorziening, behoud van weide en akkerland en gereguleerd waterpeil behouden. Probeer hier in de visie meer op in te spelen, in de hele visie zie ik hier zeer weinig van terug.</p>	
Hoofdstuk 5 introductie	<p>Er wordt een duidelijk beeld geschetst van de verschillende gebieden met behulp van de 3 tegels.</p>	
Paragraaf 5.1	<p>In de hele landschapsvisie lees ik steeds terug om sloten te dempen en regenwater in de bodem te laten infiltreren. Het hele sloten en vaarten systeem in het gebied dient er juist voor om overtollig water in natte periodes af te kunnen voeren, en tijdens droge periodes met behulp van pompen en gemalen aan te kunnen voeren. Oktober en november 2023 waren extreem nat, hierdoor kunnen we als agrariërs moeilijk onze gewassen oogsten. Wij zijn op dit moment heel blij dat we een goed afwateringssysteem hebben zodat we onze oogst hiermee veilig kunnen stellen. Ook hierbij gaat het om de productie van voedsel. Het dempen van sloten en het verhogen van het grondwaterpeil in het gebied is desastreus</p>	

	<p>voor de landbouw in het gebied. Kort gezegd is het dan niet eens meer mogelijk om gewassen te kunnen verbouwen. Er wordt gesteld dat de natuur last heeft van het verschil in grondwaterstanden. We moeten als mensen heel bewust zijn wat meer prioriteit verdient, natuur, of de productie van voedsel. In de visie worden alternatieve natte teelten voorgesteld, zoals lisdodde, riet of cranberry's. Hier is geen verdienmodel voor, en hier kunnen geen mensen van eten.</p> <p><i>Hoe zou u praktische invulling geven aan de inspiratie die wordt geschetst voor 2050?</i></p> <p>De invulling zou meer gebaseerd moeten zijn op de levensbehoeften van de mens. In de eerste plaats het verbouwen van gezond en hoog kwalitatief voedsel zoals dat hedendaags gebeurt. Er moet meer vanuit de landbouw worden gedacht en minder vanuit het wensdenken voor natuur en recreatie. Het is van groot belang dat in 2050 de landbouw nog steeds in het gebied aanwezig is. Dit betekent ook dat er in 2050 aardappelen, uien, suikerbieten, granen en andere gewassen verbouwd moeten kunnen worden. Voor deze gewassen moeten ook de behandelingen kunnen worden toegepast om tot een goede oogst te kunnen komen. Denk hierbij aan bemesting en gewasbescherming. Hierbij is het van groot belang dat er geen verplichte reductie hiervan ingevoerd wordt, want dan wordt de landbouw uit het gebied verjaagd en zullen boeren vertrekken.</p> <p>Het bovenstaande bij 5.1 geldt ook voor de paragrafen 5.2 en 5.3. Ik ga dit niet per tegel compleet toelichten.</p>	
--	--	--

Reactie 10		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Overige opmerkingen	Heeft namens x een brief opgesteld als reactie op onderhavige concept landschapsvisie. Omdat in dit reactieformulier geen bijlagen kunnen worden meegestuurd is deze brief vandaag (d.d. 30-11-2023) per aangetekend schrijven aan de Stuurgroep Organisatie Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreks gestuurd. Middels dit schrijven het verzoek om deze brief als reactie op de conceptvisie te behandelen.	
De brief	Geachte heer, mevrouw,	

Bij deze wil ondergetekende, namens x reageren op de concept landschapsvisie Drents-Friese Grensstreek (concept d.d. 06-rr-2023).

Als particulier landgoed van ruim 800 ha groot op de grens van Drenthe, Friesland en Overijssel heeft het landgoed een groot aandeel binnen de in de visie gestelde projectgrenzen. Toch is het landgoed (en/of andere bij het landgoed betrokken partijen) op geen enkele wijze betrokken geweest bij de totstandkoming van de visie, maar heeft pas achteraf moeten ervaren dat deze visie was opgemaakt.

In grote lijnen heeft het landgoed de laatste jaren de transitie ingezet naar een duurzamere exploitatie op het gebied van landbouw, natuur, landschap en (cultuur)historische waarde van haar bezittingen. Met als doelstelling het landgoed als één geheel in stand te houden en aan toekomstige generaties over te dragen. Een rendabele en duurzame exploitatie is daarbij het uitgangspunt.

Het landgoed staat in dat kader dan ook zeker positief tegenover een aantal geschetste doelstellingen uit de visie op het gebied van verduurzamen van de landbouw en het versterken van het landschap.

Graag zou het landgoed ten aanzien van de volgende onderwerpen enkele verduidelijkingen zien in de visie.

1. Draagvlak betrokken eigenaren/gebruikers

Er is niet tot nauwelijks gecommuniceerd met particuliere eigenaren/gebruikers van het gebied met betrekking tot de totstandkoming van dit document. Inspraakmomenten en bijeenkomsten zijn bij deze groep niet tot nauwelijks bekendgemaakt. Particuliere eigenaren vormen een groot aandeel binnen het plangebied en zijn niet tot nauwelijks gehoord. Denk daarbij aan het landgoed maar ook aan landbouwers en andere (ook kleinere) particuliere eigenaren rond het landgoed, die van groot belang zijn voor de exploitatie van het landgoed. Wordt deze visie wel breed gedragen door deze eigenaren/gebruikers?

2. Status visie

Er wordt gesproken over een inspiratiedocument. Gezien de deelnemende partijen binnen de 'Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek', die voornamelijk uit provincie en gemeenten bestaan, ontstaat het sterke vermoeden dat dit document gebruikt zal gaan worden als 'inspiratiebron' voor beleidskeuzes. Graag ontvangt het landgoed meer duidelijkheid over de status van dit document en met welke doeleinden de visie wordt opgesteld. Dit wordt onvoldoende weergegeven en onderbouwd.

3. verdienmodel voor het landgoed ter financiering doeleinden visie.
In de visie wordt uitgebreid gesproken over het verbreden van recreatie. Dit betekent een toenemende recreatiedruk en daarmee toenemende kosten voor het landgoed. Dit zou bovenop de al forse toename van deze druk komen als gevolg van de UNESCO-status van de Maatschappij van Weldadigheid. Toch wordt hier in de visie niet op ingegaan, laat staan dat er voorzien wordt in middelen ter financiering en/of compensatie in dit verband. Ook voor andere maatschappelijke opgaven leggen de overheden de druk neer bij het particuliere eigendom. Het landgoed levert vanwege de omvang (ruim 800 ha) een hoge maatschappelijke bijdrage met betrekking tot het behalen van Europese, landelijke én provinciale doelstellingen op het gebied van bijvoorbeeld landbouw, natuur, landschap, (cultuur)historie, stikstofreductie en water(berging). Deze druk wordt steeds groter, maar financiële dragers en kansen voor het landgoed om (alternatieve) inkomstenstromen te realiseren worden in de visie niet gegeven.
Een rendabele exploitatie is essentieel voor de instandhouding van het landgoed en haar waarden en de realisatie van maatschappelijke opgaven en doelstellingen. De visie geeft onvoldoende inzicht in de financiële dragers die tot realisatie hiervan moeten leiden.

4. Draagvlak onder alle betrokken provinciën, gemeentes en waterschappen
De gestelde grenzen van het projectgebied zoals weergegeven op pagina 8 en i6 lopen over zowel de provincies Drenthe, Friesland én Overijssel. Echter, de provincie Overijssel, maar ook bijvoorbeeld de aangrenzende gemeente Steenwijkerland lijken niet betrokón te zijn geweest bij het opstellen van deze visie. Voor het landgoed, gelegen in drie Provinciën, drie Gemeentes en twee Waterschappen is het van essentieel belang dat er een éénduidige visie komt, die over alle betrokken provinciale- en gemeentelijke grenzen heen gaat en die breed door alle betrokken partijen gedragen wordt. Zonder een breed gedragen visie zullen de doelstellingen nooit gehaald gaan worden.

Conclusie
op basis van bovengenoemde kan ondergetekende namens x niet geheel instemmen met de voorgenomen vaststelling van de 'Landschapsvisie Drents-Friese grensstreek'. Er zal op de volgende punten meer duidelijkheid er/of inzicht moeten komen:

- draagvlak onder betrokken eigenaren/gebruikers;
- de status van de visie;

	<ul style="list-style-type: none"> • verdienmodel voor het landgoed ter financiering doeleinden visie; o draagvlak onder alle betrokken provinciën, gemeentes en waterschappen. <p>Mocht het bovenstaande een nadere toelichting behoeven, dan ben ik desgevraagd vanzelfsprekend bereid die te geven.</p> <p>In afwachting van uw reactie.</p>	
--	--	--

Reactie 11		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Overige opmerkingen	<p>Ik wil één duidelijke opmerking maken over de gehele Landschapsvisie: Er wordt te weinig rekening gehouden met de huidige gebruikers van de omgeving en met name de grondeigenaren. Te weten de agrarische ondernemers die veel grond bezitten en hiermee hun bedrijfsvoering waarborgen. Ik zie op de toekomstige kaarten zeer weinig terug van de agrarische sector. Dit betekent dus dat andere sectoren en uitbreiding van bebouwing etc. de voorkeur krijgt ten koste van de agrarische gronden. Ook worden er bijvoorbeeld zonnepanelen ingetekend en andere maatregelen t.b.v. verduurzaming toegepast op plaatsen waar nu een andere bestemming op ligt. Kortom de agrarische sector wordt in dit gehele plan gedwongen om grond in te leveren en beschikbaar te stellen voor andere doeleinden.... Hoe denkt u dit te gaan doen? Wie gaat dit betalen? Voor wie is deze visie eigenlijk bedoeld?</p>	

Reactie 12		
Thema	Opmerking	Vervolg
Landbouw	<p>De visie benadrukt de inzet op landbouw die is toegespitst op een vochtigere vorm, vooral in lage gelegen gebieden. Hoewel deze benadering realistisch lijkt, valt op dat er onvoldoende aandacht wordt besteed aan de problematiek van verzilting. Het gebrek aan</p>	

een strategie om verzilting tegen te gaan kan negatieve gevolgen hebben voor de duurzaamheid van de voorgestelde landbouwpraktijken.

Wilgengrienden: Historie en relevantie

De keuze voor wilgengrienden draagt een historisch aspect met zich mee. Echter, de vraag rijst of het wenselijk is om wilgengrienden in de Drents-Friese grensstreek te handhaven. Het lijkt erop dat dit niet bijdraagt aan het verbeteren van het landschap; het blijkt eerder een alternatief voor landbouw dan een integraal onderdeel van het historische karakter van het gebied. Bovendien dient opgemerkt te worden dat het economisch aspect niet volledig is geïntegreerd in deze keuze, wat een hiaat vormt in de visie.

Begrazing: Waterbuffels versus oude Nederlandse rassen

Het voorstel voor begrazing met waterbuffels roept vragen op met betrekking tot het behoud van het historisch landschapsbeeld. Waterbuffels vormen een exotische keuze die mogelijk niet naadloos aansluit bij de lokale context. Een alternatief, zoals het gebruik van oude Nederlandse rassen zoals de Groninger Blaarkop, die geschikt is voor vochtige ondergrond, lijkt meer in lijn te zijn met het historische karakter van de regio.

Zonneakkers en energieopwekking

Het voorstel voor onderzoek naar zonneakkers roept vragen op, gezien de huidige nationale richtlijnen en het verbod op deze vorm van energieopwekking in Nederland. Het lijkt ondoordacht om middelen te investeren in onderzoek naar een technologie die al buiten beschouwing is gelaten. Het zou raadzaam zijn om de financiële middelen te heralloceren naar duurzame projecten, met name gericht op de verduurzaming van de landbouwsector. Een concreet voorbeeld hiervan is de aanleg van waterstofstations voor landbouwvoertuigen, wat een directe bijdrage levert aan het verminderen van de ecologische voetafdruk van de agrarische activiteiten.

Roofvogelpalen versus bomen: Landschapsintegriteit en duurzaamheid

De voorgestelde aanleg van roofvogelpalen roept vragen op met betrekking tot de relevantie ervan in het behoud van het landschappelijke karakter. Het lijkt op een keuze die eerder neigt naar een vertrutting van het landschap dan naar een doordachte ecologische interventie. In plaats van deze palen zou het zinvoller zijn om te investeren in het planten van meer bomen. Bomen dragen niet alleen bij aan landschapsintegriteit, maar hebben ook aantoonbare voordelen voor de biodiversiteit en het behoud van natuurlijke habitats.

Aanbevelingen

1. Verzilting:

	<ul style="list-style-type: none"> • Integreer maatregelen tegen verzilting in de landbouwstrategie om duurzaamheid te waarborgen. 2. Wilgengrienden: <ul style="list-style-type: none"> • Heroverweeg de inzet op wilgengrienden, rekening houdend met het landschapsbeeld en integreer een economisch perspectief. 3. Begrazing: <ul style="list-style-type: none"> • Overweeg lokale rassen zoals de Groninger Blaarkop als alternatief voor waterbuffels om beter aan te sluiten bij het historisch karakter. 4. Heroverweging zonneakkers: <ul style="list-style-type: none"> • Herzie het voorstel voor onderzoek naar zonneakkers in overeenstemming met nationale richtlijnen en vermijd investeringen in technologieën die reeds zijn verboden. 5. Focus op duurzaamheid in de landbouw: <ul style="list-style-type: none"> • Heralloceer financiële middelen naar projecten die direct bijdragen aan de verduurzaming van de landbouw, zoals de aanleg van waterstofstations voor landbouwvoertuigen. 6. Bomen in plaats van roofvogelpalen: <ul style="list-style-type: none"> • Overweeg het planten van meer bomen als een duurzamere en landschapsvriendelijke alternatief voor de voorgestelde roofvogelpalen. Uitzondering hierop zijn palen langs snel- en autowegen. 	
Wonen	<p>Wonen als meer dan een functionele ruimte</p> <p>Hoewel er op dit moment geen specifieke op- of aanmerkingen zijn met betrekking tot het onderdeel wonen, is het van belang te benadrukken dat wonen meer kan zijn dan enkel een functionele ruimte.</p> <p>Het concept van wonen moet worden uitgebreid naar nieuwe woonvormen die niet alleen inspelen op de behoefte aan huisvesting, maar ook op bredere sociaal-culturele en duurzaamheidsaspecten.</p> <p>Ruimte voor innovatieve woonvormen</p> <p>Er zou aandacht moeten worden besteed aan het creëren van ruimte voor innovatieve woonvormen die aansluiten bij de behoeften van diverse groepen bewoners. Dit omvat bijvoorbeeld co-housing, duurzame gemeenschappen, en het integreren van groene ruimtes in woonomgevingen. Het streven naar diversiteit in woonvormen kan niet alleen</p>	

	<p>de levenskwaliteit verbeteren, maar ook een positieve bijdrage leveren aan de algemene sfeer en identiteit van de Drents-Friese grensstreek.</p> <p>Aanbevelingen</p> <p>1. Uitbreiding van het Woonconcept:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overweeg wonen als meer dan alleen functionele huisvesting en integreer bredere sociaal-culturele en duurzaamheidsaspecten in de visie. <p>2. Innovatieve Woonvormen Stimuleren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Creëer ruimte voor de ontwikkeling en integratie van innovatieve woonvormen die aansluiten bij diverse behoeften in de samenleving. <p>3. Duurzame Gemeenschappen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onderzoek de mogelijkheid om duurzame gemeenschappen te stimuleren, waarbij wonen wordt gecombineerd met groene ruimtes en sociale interactie. 	
Recreatie	<p>Drijvende huisjes en kleinschalige recreatie</p> <p>De vermelding van drijvende huisjes als een vorm van kleinschalige recreatie roept enige verbazing op. Het idee van drijvende huisjes lijkt mogelijk ongewenst en kan afbreuk doen aan de natuurlijke en historische kenmerken van de Drents-Friese grensstreek. Het behoud van de landschappelijke en culturele integriteit zou prioriteit moeten hebben bij het overwegen van dergelijke recreatievormen.</p> <p>Vitaliteit van recreatie op kleine en grote schaal</p> <p>Hoewel de nadruk ligt op kleinschalige recreatie, is het van belang om voor ogen te houden dat kleinschaligheid niet noodzakelijkerwijs gelijk staat aan rendabiliteit. Het gevaar bestaat dat kleine recreatievormen mogelijk niet voldoende financieel levensvatbaar zijn en daardoor hun vitaliteit verliezen. Het is cruciaal om een balans te vinden tussen kleinschalige initiatieven en grootschalige, rendabele recreatie om een duurzame en bloeiende recreatiesector te waarborgen.</p> <p>Aanbevelingen</p> <p>1. Heroverweging van drijvende huisjes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overweeg de mogelijke impact van drijvende huisjes op het landschap en de cultuurhistorie, en bepaal of deze vorm van recreatie in lijn is met de doelstellingen van de landschapsvisie. <p>2. Balans tussen kleinschalige en grote recreatie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Besteed aandacht aan de vitaliteit van recreatie op zowel kleine als grote schaal. Zorg voor een evenwichtige benadering die de diversiteit van recreatievormen behoudt 	

	<p>zonder concessies te doen aan economische levensvatbaarheid.</p> <p>3. Betrek belanghebbenden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Betrek lokale gemeenschappen, ondernemers en recreatie-experts bij het proces om een goed gefundeerde besluitvorming te waarborgen en draagvlak te creëren voor recreatie-initiatieven. 	
Energie	<p>Zonneparken op landbouwgronden en uitvoerbaarheid</p> <p>De overweging van zonneparken op landbouwgronden in de toekomstvisie lijkt niet in lijn te zijn met recentelijk ingevoerde verboden op deze praktijk. Het opnemen van idealen die nu al niet uitvoerbaar lijken, doet afbreuk aan de geloofwaardigheid van de visie. Het is essentieel dat de visie rekening houdt met bestaande wet- en regelgeving om realistische en haalbare doelen te stellen.</p> <p>Natuurvriendelijke oevers als afscheiding: Positieve aspecten en beperkingen</p> <p>Het positieve perspectief op natuurvriendelijke oevers als afscheiding tussen zonnepanelen is een stap in de goede richting. Echter, het wordt terecht opgemerkt dat dit geen volwaardig alternatief is voor een hek, gezien het behoud van zonneparken in het beeld. Een haag als alternatief voor een hek wordt voorgesteld als een groenere oplossing, die niet alleen functioneel is maar ook bijdraagt aan het behoud van de natuurlijke uitstraling van het gebied.</p> <p>Aanbevelingen</p> <p>1. Herziening van zonneparken op landbouwgronden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overweeg de haalbaarheid en wenselijkheid van zonneparken op landbouwgronden in lijn met de geldende wet- en regelgeving. <p>2. Haag als groen alternatief:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neem een haag als alternatief voor een hek in overweging, gezien de groenere en meer natuurlijke uitstraling die het biedt. <p>3. Realistische en uitvoerbare Idealen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorg ervoor dat de toekomstvisie realistische en uitvoerbare idealen omvat om de geloofwaardigheid en haalbaarheid van de voorgestelde maatregelen te waarborgen. 	

Reactie 13

Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Algemeen	<p>Ik wil alleen even kort reageren op de presentatie in Dwingeloo. De complete vragenlijst laat ik lopen.</p> <p>De presentatie was goed en ik heb me zeer geërgerd aan de stemming makende boeren. Kortzichtigheid was hun niet vreemd. Het concept zag er voor zover ik kon bekijken wel realistisch uit.</p> <p>De argumenten van sommige boeren werden niet altijd jammer genoeg, ontkracht. Maar in die sfeer is het moeilijk om een redelijke discussie aan te gaan, het weerhield ons ook om iets te zeggen, vanwege de intimiderende sfeer. Zelfs een wethouder van de gemeente Westerveld liet zich niet horen om jullie te ondersteunen. Integendeel hij klapte enthousiast mee na de tirades van enkele boeren. Misschien een suggestie om bij dergelijke presentaties een vertegenwoordiger van de gemeente uit te nodigen om hun standpunt en keuzes daarin te verduidelijken.</p> <p>Succes verder.</p> <p>Met vriendelijke groet,</p>	

Reactie 14

Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Algemeen	<p>Geachte heer, mevrouw,</p> <p>Bij deze willen we als verontruste agrarische ondernemers uit de Drents Friese Grensstreek een reactie geven op de concept Landschapsvisie Drents Friese Grensstreek van 6-11-2023. Wij zijn niet gekend en niet gehoord bij het opstellen van deze concept Landschapsvisie. Het stuk ontbeert een geborgd en reëel toekomstperspectief van de landbouw in de Drents Friese Grensstreek en daarmee samenhangend de leefbaarheid op het platteland. Hieronder staan de tien belangrijkste punten waarom wij dit concept afkeuren:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Landbouw als functie <p>In deze concept Landschapsvisie heeft de landbouw geen volwaardige uitwerking gekregen.</p>	

	<p>2) Status Wij hebben onze vraagtekens bij de status van dit document. Er wordt gesproken over een inspiratiedocument maar wij vrezen dat hieruit ruimtelijke claims op agrarische grond volgen die het toekomstperspectief van de landbouw ernstig schaden.</p> <p>3) Beeldvorming In het concept ligt enkel de focus op natuur en biodiversiteit waarbij de economie in het gebied geen plek krijgt.</p> <p>4) Proces van het komen tot de visie De inspraakmomenten / bijeenkomsten zijn niet of nauwelijks gecommuniceerd. Degenen die wel aanwezig waren bij deze inspraakmomenten/bijeenkomsten zien geen enkele reactie terug in het conceptdocument.</p> <p>5) Wetenschappelijke onderbouwing Wij missen de wetenschappelijke onderbouwing waar en hoe deze Landschapsvisie bijdraagt aan de gestelde drie basisprincipes te weten: veerkrachtig natuurlijk systeem, identiteitsbehoud van het gebied en een gezond en leefbaar verweven landschap.</p> <p>6) Verdienmodel In dit concept worden vormen van landbouw genoemd waar geen deugdelijk verdienmodel voor bestaat.</p> <p>7) Vooruitlopen op bestuurlijke keuzes Opstellers van deze concept Landschapsvisie geven in plaats van een visie een uitwerking hoe deze visie tot stand moet komen. De keuzes en uitwerking die volgen uit de visie zijn bestuurlijke keuzes en geen ambtelijke.</p> <p>8) Begrenzing De start van de opzet van de Landschapsvisie begon onprofessioneel aangezien het Friese deel van het Drents Friese Wold en omliggende gebied in eerste instantie vergeten was.</p> <p>9) Vage termen zonder definitie In het document wordt geschermd met termen als natuur inclusieve landbouw, klimaatbestendige landbouw, regeneratieve landbouw zonder dat er een heldere en eenduidige definitie is van deze termen.</p> <p>10) Consequenties landbouw Er wordt over ons en onze grond gesproken zonder ons als agrarische ondernemers hierin te kennen en te horen. We zien daar niets van terug in deze visie.</p>	
--	--	--

<p>Paragraaf 1.1</p>	<p>“De grenzen van de Drents-Friese grensstreek zijn niet bestuurlijk vastgelegd, dus hebben geen officiële status. Meerdere partijen in het gebied werken samen in en aan het gebied via de Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek.”</p> <p>Het bestaan van deze Stuurgroep is voor ons onbekend. We vragen ons af wat de status van deze groep is? Wie heeft hen de democratische macht gegeven om besluiten te nemen? Waar vinden wij hun beroep- en bezwaar procedures? Hoeveel draagvlak heeft deze groep?</p> <p>“Al deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat er behoefte is aan een gezamenlijke en gedragen visie van, door en voor alle partijen in het gehele gebied. Waarbij de huidige natuurparken, het Holtingerveld en het omliggende gebied van de Nationale Parken aan elkaar verbonden worden. Een visie die inzicht geeft in en perspectief biedt op het inpassen van hedendaagse en toekomstige ontwikkelingen en functies, passend bij het karakter en de draagkracht van het gebied. Een draagkracht die uitgaat van de behoeften en grenzen van de natuur.”</p> <p>Hier wordt terloops, vrijwel achteloos, geschreven dat de parken, het veld en de omliggende gebieden aan elkaar verbonden moeten worden. Dit is waarschijnlijk een wens van natuurorganisaties maar er ligt geen (democratisch) besluit aan ten grondslag. Het kan niet op steun van de inwoners en de agrariërs rekenen. Dit zou betekenen dat er geen toekomstperspectief is/blijft voor de landbouw wanneer de Nationale Parken aan elkaar verbonden worden. Het gehele verdienvermogen van het gebied verdampt en dat zal het einde van de betreffende bedrijven betekenen en daarmee een sterke daling van de leefbaarheid op het platteland.</p>	
<p>Paragraaf 1.2 / 1.3</p>	<p>“Hoe we wensen en behoeften ophaalden in het gebied.</p> <p>Om iedereen de gelegenheid te geven om mee te denken en te doen, zijn er meerdere momenten en manieren geweest waarop dit mogelijk was. Hieronder vind je hier een kort overzicht van.”</p> <p>Hier wordt een correcte opsomming gegeven van momenten die er waren voor betrokkenen om mee te praten over deze visie. Wat echter wordt vergeten is dat deze momenten (vrijwel) niet zijn gecommuniceerd en derhalve (vrijwel) niemand hebben bereikt. Van de inwoners van dit gebied is nog geen 1% op de hoogte van de totstandkoming van deze visie en het resultaat daarvan. Niemand weet van deze visie en derhalve is er geen draagvlak.</p>	

	<p>“Thema’s die een (toekomstige) rol spelen De participatiemomenten en het literatuuronderzoek hebben ertoe geleid dat er een vijftal thema’s zijn uitgezocht. Daarbij hebben we zowel naar de situatie nu, als in de toekomst gekeken.”</p> <p>De onderbouwing voor juist deze 5 thema’s is flinterdun. De participatiemomenten waren bij deze keuze nog niet geweest en dus blijft literatuuronderzoek als argument over. Feitelijk is dit dus een keuze van de opstellers van deze visie geweest. Thema’s die missen zijn bijvoorbeeld: economie (hoe verdienen we in dit gebied ons inkomen), natuur (hoe kunnen we naast en of met de natuur leven zonder dat deze ons letterlijk en figuurlijk overwoekerd), veiligheid (hoe voorkomen we overlast van bijv. wolven maar ook hoe voorkomen we bosbranden) en zeker in het kader van deze visie: zeggenschap (wie mag wat (over andermans eigendom) beslissen).</p>	
Paragraaf 2.2	<p>“Zeven landschapstypen: hun identiteit en kenmerken”</p> <p>De beschrijvingen komen over alsof ze uit een boek zijn overgeschreven. Is het mogelijk om voor de herkenbaarheid van elk type landschap enkele foto’s te plaatsen? Met plaatsaanduiding.</p> <p>De overgang van drie types naar 7 types is zéér verwarrend. Hoe kunnen drie ondergronden leiden tot 7 landschappen? En waar vind je dan wat?</p>	
Paragraaf 2.3	<p>‘Recreatie, natuurbeleving, prettige woonomgeving en gemakkelijk vervoer zijn belangrijk geworden. Dit vraagt ook een plek in het landschap. Deze toenemende ruimtevraag voor nieuwe functies in het landschap, zorgt voor grote ruimtelijke veranderingen in de Drents-Friese grensstreek’.</p> <p>Deze toenemende ruimtevraag gaat ten koste van de agrarische grond welke in het bezit van de agrariërs in het gebied. Er wordt zo maar klakkeloos over onze eigendommen gesproken.</p> <p>“Landbouw In de laatste jaren is de landbouw in rap tempo veranderd. Ruilverkaveling, verbeterde ontwateringstechnieken en kunstmest zorgden ervoor dat landbouw overal mogelijk en hoog productief werd. In Drents-Friese grensstreek is circa de helft van het oppervlakte in gebruik als landbouwgrond. Dit heeft geleid tot onder andere de volgende veranderingen in het landschap: • Sloten, heggen en houtwallen zijn veelal verdwenen, doordat ze hun functie als veekering, perceel afscheiding of afwatering verloren. • Het organische stofgehalte in de bodem is sterk afgenomen door introductie van kunstmest. • Grote stukken land, die tot voor kort nog onontgonnen waren, zijn nu wel ontgonnen door de verbeterde ontwateringstechnieken en de introductie van kunstmest. • Het aantal</p>	

verschillende gewassen op een perceel is gereduceerd tot vaak één gewas per perceel. Recent wordt vaker geëxperimenteerd met strokenteelt, waardoor meerdere gewassen op het perceel staan. • Grondwaterstanden worden vaak mechanisch laag gehouden, zodat zware machines het land kunnen blijven bewerken. Plaatselijk is het beleid op de grondwaterstanden aan het veranderen en worden hogere standen aangehouden. • Om nutriënten afstroom van landbouwpercelen te verminderen zijn kruidenrijke randen langs de watergang gangbaar geworden. • Biologische landbouw is fors toegenomen in Nederland (Bron: CBS) en precisielandbouw doet zijn intrede, waardoor minder (chemische) gewasbestrijdingsmiddelen en kunstmest wordt gebruikt (plaatselijk).” Het gestelde over de organische stof in relatie tot kunstmest klopt van geen kant. Wetenschappelijke literatuur laat zien dat het gebruik van stikstofkunstmest leidt tot een verhoging van organische stofgehalten in landbouwgronden. Verklaring hiervoor is de hogere biomassa-productie door het gebruik van kunstmest, daardoor is er sprake van een hogere aanvoer van organisch materiaal in de vorm van gewasresten naar de bodem. Dit organisch materiaal wordt in de bodem omgezet naar organische stof en dient als voedsel voor het bodemleven. Zie de uitgebrachte notitie van het NMI, Nutriënten Management Instituut:

Effecten kunstmest op organische stof en bodemleven – NMI Agro (nmi-agro.nl)

In de laatste jaren is de landbouw veranderd lezen we hier. Echter de ruilverkavelingen zijn vaak al 50 jaar geleden. Ontwateringstechnieken zijn altijd in overleg met de verantwoordelijke waterschappen toegepast. Er wordt gesteld dat sloten, heggen en houtwallen zijn verdwenen. Maar sinds wanneer dan? 100 jaar? 50 jaar? De woorden: ‘de landbouw is veranderd’ worden heden ten dage altijd gebruikt als een negatief frame. Benoem veranderingen dan in tijd en context, niemand leeft meer in de tijd van Ot en Sien.

“De bescherming van het grondgebruik heeft geleid tot onder andere de volgende veranderingen in ons landschap: • Het areaal aan natuurbeschermd gronden is toegenomen door de sterke afname van biodiversiteit.”

De zin dat “het areaal beschermde gronden is toegenomen door de afname van biodiversiteit” is een vreemde zin. Wat wordt hier bedoeld? Zeker in combinatie met de zin ervoor (de bescherming van het landschap heeft geleid tot de volgende veranderingen in ons landschap) De toename van het areaal volgt uit besluiten van de overheid dan wel ambities van natuurorganisaties.

Paragraaf 4.1	Dit hoofdstuk is waarschijnlijk bedoeld als de kern, als het belangrijkste van deze visie. Helaas is het volstrekt onduidelijk en onbegrijpelijk. Het begint met de onduidelijkheid over welk gebied precies wordt bedoeld. Het is niet helder dat met deze lagen de natuurlijke laag wordt bedoeld die in drie delen is opgedeeld. Dan wordt er van alles bijgehaald zodat je door de bomen het bos niet meer ziet. Zijn het wensen? Of bestaande situaties die worden beschreven? Er worden, in de gebiedende wijs, suggesties beschreven waardoor ze overkomen als bevelen en strikte regels wat volkomen onacceptabel is. In de bijlagen worden als voorbeelden enkele foto's en websites genoemd die, in al hun beknoptheid, duidelijker en meer inspirerend zijn dan al deze pagina's.	
Bronnen en bijlagen	De gebruikte beleidsstukken. Er is een indrukwekkende lijst stukken gebruikt. Maar dat geeft ook aan dat er al zoveel bekend is en al zoveel beschreven is. De vraag is gerechtvaardigd wat deze visie nu toevoegt.	
Overige opmerkingen	Het is een zeer moeilijk leesbare visie. Waarin geprobeerd is om zoveel mogelijk elementen mee te nemen. Vanuit het oogpunt van deskundigen misschien prima, echter, voor een 'gewone' inwoner zal dit document onbruikbaar zijn. Wat de angst rechtvaardigt dat de visie mogelijk vanuit verkeerde overwegingen als beleidsstuk gebruikt gaat worden met ruimtelijke claims die op dit moment niet te overzien zijn maar wel degelijk uit een visiestuk uiteindelijk voort kunnen vloeien. En daarvoor is deze visie veel te eenzijdig; geschreven door 'natuur' voor natuur. Met bovenstaande geven wij als verontruste agrariërs uit de Drents Friese grensstreek u een duidelijke reactie op het concept van deze Landschapsvisie. In de huidige vorm kan deze niet worden vastgesteld, het draagvlak ontbreekt. Bijgevoegd treft u de handtekeningen aan van de verontruste agrarische ondernemers uit de Drents Friese grensstreek die deze reactie ondersteunen en kracht bij zetten. Met vriendelijke groet, namens de agrarische ondernemers in het gebied	
Bijlage: Handtekeningenlijst		

Reactie 15

Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Algemeen	<p>Er is veel te doen over de inhoud en het proces. Vraag je af waarom wat is daar de reden van en wat kan je doen om dat te verbeteren. Probeer door de kritiek te zien waar de verbeterpunten liggen. Hoe herstel je vertrouwen en kun je toch nog komen tot een aangepaste versie die wel in consensus kan worden vastgesteld.</p> <p>De landschapsvisie zou een document moeten worden die inspireert en aanzet om het landschap te beleven en te versterken. De afbeeldingen zijn natuurgericht. Graag zouden wij zien dat een aantal afbeeldingen wordt gewijzigd en dat in de visie ook mensen te zien zijn die actief zijn in het landschap, met bijvoorbeeld streekbeheer of recreanten/inwoners die het landschap beleven.</p> <p>Bijvoeglijke naamwoorden pittoresk en markant voegen niets toe, weglaten. De visie mag sowieso zakelijker geschreven worden.</p> <p>Beleidsstukken en visies zijn niet goed verwerkt in landschapsvisie. Daarnaast wordt regelmatig voorbij gegaan aan de omgevingsvisie en de ambitie van de gemeente Westerveld. Daarnaast is het stuk is niet erg vanuit cohesie/integraliteit van functies geschreven, maar vooral sturend vanuit natuur dit doet de andere opgaven te kort.</p> <p>Meervoudig grondgebruik kan ook van toepassing zijn op andere bestemmingen als agrarisch.</p> <p>Weinig oog voor openbare ruimte, infrastructuur, woonruimte, bedrijvigheid (waaronder agrarisch, bedrijventerreinen, toerisme en MKB).</p> <p>Klimaat verandering en voedselvraag door groeiende bevolking onvoldoende meegenomen.</p> <p>Er zijn erg veel ontwikkelingen op één tegel geplaatst. Maak per aandachtsgebied verschillende tegels voor wonen, landbouw, energie, bossenstrategie enzovoort. Dit maakt</p>	

	het lezen van de tegels en de interpretatie dat er ruimte is en hoe de inpassing landschappelijk goed geborgd wordt beter inzichtelijk.	
Pagina 2	<p>Tekst van het voorwoord is niet aangepast na eerdere opmerkingen, moet zakelijker. Tekst is onnodig wollig, zakelijk schrijven.</p> <p>Bijvoorbeeld:</p> <p>De samenhang van geologische, ecologische en cultuurhistorische elementen maakt van de Drents-Friese grensstreek een waardevol landschap waar veel te beleven is en waar gewoond, gewerkt en gerecreëerd wordt. De landschapsvisie is bedoeld om te inspireren en aan te zetten tot actie voor het behoud en versterking van het landschap voor de toekomst.</p>	
Pagina 7	In de introductie mist de status van de basisprincipes en de bouwstenen en waar de opgave vandaan komt en waarom er een landschapsvisie wordt opgesteld. Daarnaast is het goed te duiden wat het (wettelijk/opgave) kader is rondom landschap en de opgaven (desnoods met verwijzing naar een bijlage).	
Pagina 9	<p>Er is geen toelichting op de ambities van de inliggende gemeenten die zijn dus niet in beeld. Ook het hoe ontbreekt in de visie. Maak duidelijk welke opgaven van belang zijn voor het NP. De opmerking dat we vanaf 2024 actief zijn met het DPLG klopt niet, hier zijn we al mee aan de slag.</p> <p>Recreatie vindt juist in de Nationale Parken en het Holtingerveld plaats.</p> <p>In alinea 3 missen opgaven als woningbouw en bossenstrategie.</p> <p>Alinea 4, het draagvlak is onvoldoende. Het is van belang dat er geluisterd wordt naar de participanten en dat men de eigen inbreng en identiteit van het gebied herkent in de visie dat is nu niet het geval. Dit bleek ook uit de reacties op de avonden. Draagvlak kun je alleen krijgen als de participatie goed verloopt en men zich gehoord voelt, hier moet nog veel gebeuren om te kunnen komen tot een gedragen stuk.</p> <p>Natuur is belangrijk maar er zijn ook andere functies die van belang zijn niet uitgaan van <u>maar rekening houden met natuur</u> is een betere insteek.</p> <p>In alinea 5 worden partijen genoemd deze graag uitschrijven.</p>	
Pagina 9 kader	Aangeven wie de stuurgroep is en wat deze doet (<i>de stuurgroep is een adviescommissie aan GS voor de NP en partijen geven vanuit een gezamenlijke ambitie uitvoering aan projecten die bijdragen aan het versterken van de Nationale Parken Drents Friese Wold en het Dwingelderveld en hoewel geen NP het Holtingerveld</i>).	

Leg uit wat de ambities in het gebied zijn en waar men die in het stuk of in andere beleidstukken van gemeenten en provincie kan vinden.

Het gaat om de identiteit van het gebied en deze te behouden en versterken. Erfgoed (cultuur)historie draagt hier wezenlijk aan bij, maar is nauwelijks een onderdeel van de visie. Let op dat met de voorgenomen ondertekening van het verdrag van Faro erfgoed en publieksparticipatie actief in beleid moeten worden meegenomen. De archeologie mist als een van de meest bepalend elementen in de identiteit van deze regio.

Een landschapsvisie is een beleidsdocument dat de gewenste ontwikkelingen en het toekomstige gebruik van een landschap beschrijft. Het doel ervan is om richting te geven aan de ruimtelijke ontwikkeling en om de kwaliteiten van het landschap te behouden of te versterken. Het beschrijft idealiter hoe een gebied eruit zou moeten zien, welke waarden en kwaliteiten behouden moeten blijven en welke veranderingen wenselijk zijn.

Archeologie speelt een belangrijke rol bij het opstellen van landschapsvisies, en dat zou het zeker moeten zijn in het geval van de gemeenten in Drenthe – die vaak in de top staan van de gemeenten met de meeste archeologische vindplaatsen in Nederland. Archeologisch erfgoed is een integraal onderdeel van het landschap en vormt een essentieel onderdeel van zijn geschiedenis en identiteit. Bij het ontwikkelen van een landschapsvisie moet rekening worden gehouden met archeologische waarden en erfgoed, zoals vindplaatsen, historische structuren, en cultuurlagen.

De aanwezigheid van archeologische vindplaatsen kan bepalend zijn voor de ruimtelijke planning en ontwikkeling van een gebied. Deze kunnen restricties opleggen aan bepaalde vormen van bodemingrepen, zoals bouwprojecten of infrastructuurwerken. Denk daarbij ook aan de aanplant van bossen in het kader van de klimaatdoelen – de aanplant van bossen wordt als verstorend gezien voor eventuele archeologische waarden. Ondergrondse resten kunnen juist kansen bieden om cultureel erfgoed in te zetten voor educatieve of toeristische doeleinden – denk aan de Hunebedden van Westerveld, de raatakkers (Celtic Fields) van Dwingelderveld en in de vierhoek Smilde-Hogersmilde- Hooghalen- Beilen. Verder zijn er de archeologische beleefpunten die in alle gemeentes van Drenthe worden opgericht. Archeologisch onderzoek kan waardevolle informatie bieden over het verleden van een gebied en dient als basis voor het behoud en de integratie van archeologische waarden in de landschapsvisie.

Kortom: advies is archeologie (en cultuurhistorie in het algemeen) meer als onderdeel van de mogelijkheden en aandachtspunten te benoemen. Mogelijkheden: versterking identiteit,

	<p>publieksparticipatie, toerisme. Aandachtpunten: Bij de locatiekeuze bij woningbouwopgave zijn (ondergrondse) erfgoedwaarden vaak bepalend voor de haalbaarheid, dit zou gewogen moeten worden bij de voorgestelde keuzes. De locaties die in het verleden gunstig en prettig waren voor bewoning zijn dat vaak nog steeds, bijvoorbeeld de hoger gelegen es dorpen. Hier spelen archeologische en cultuurhistorische waarden een belangrijke rol in het versterken van de regionale identiteit, bij de inpasbaarheid (versterking cultuurhistorisch structuren of juist verstoring cultuurhistorische balans) en (financiële) haalbaarheid van bouwlocaties (uitgangspunt bij ondergrondse erfgoedwaarden is behoud in situ - archeologisch veldwerk is vaak kostbaar).</p> <p>Tekst: <i>We willen samen met jou zorgen voor nog meer inspiratie! Wij nodigen je daarom uit om deze landschapsvisie te zien als een startschot van een voort te zetten samenwerking en samen met ons de stip op de horizon nog verder uit te gaan stippelen.</i> Bovenstaande schuingedrukt valt volgens ons buiten de opdracht dus niet opnemen.</p>	
Pagina 10	<p>De LESA is niet beschikbaar dus niet naar verwijzen in de visie. Verwijzing naar totaalijst beleidstukken in de bijlage (<i>vraag: zijn ze echt allemaal meegenomen? we lezen dit niet terug in het concept</i>) De pijlen in de afbeelding zeggen niet veel. Een omschrijving van het proces kan beter in de inleiding de pijlen kunnen er dan wat ons betreft uit.</p>	
Pagina 11	<p>Hoe informatie is verzameld, verplaatsen naar de bijlagen. De inbedding van de lagen en de uitleg mist hierdoor is er onvoldoende context om de lagenindeling goed te volgen. Er staat bij de natuurlijke laag dat deze laat zien welke plant en diersoorten er voorkomen. Dit zie of lees je nergens terug in het rapport. De invloed van de mens wordt benoemd, maar waar vind je dit terug? (aangeven context geven). Dit geldt ook voor de uitleg context van de gebruik laag. Basisprincipes zijn richtlijnen maar wat is de status? Dit beter aangeven en de uitwerkingen toevoegen die missen in het stuk. Bij de bouwstenen missen de ondernemers die het landschap mede vorm geven ook hier mist uitwerking en context.</p>	
Pagina 12/13	<p>Verhaal taart is verwarrend en is niet verduidelijkend anders omschrijven wat de context is van de lagen en hoe deze zijn opgebouwd (zie ook opmerkingen pagina 11).</p>	

Pagina 14	2.1. waarom wordt niet verwezen naar de biografie DF grensstreek/biografie regio Zwolle (Novex) ?	
Pagina 16	<p>2.2. Leg duidelijker uit dat er verschillende tijdslijnen zichtbaar zijn in het landschap eerste ontginningen, woud-, veen ontginning, ruilverkaveling, landbouwenclaves, landbouwkolonie weldadigheid.</p> <p>De legenda en de kaart zijn niet compleet. Een volledige lijst van de gehele gemeente Westerveld (inclusief de begrenzingen van de beschermde dorpsgezichten) staan op www.erfgoedregistratie.nl (in het zoekvenster linksboven 'Westerveld' opzoeken). Positief is dat de kolonie nadrukkelijk in de verbeelding is opgenomen.</p>	
Pagina 17	<p>Ook mechanisatie in landbouw heeft invloed op het landschap dit ontbreekt in de tekst.</p> <p>Westerveld heeft niet echt grote industrieterreinen ook niet elk dorp heeft een bedrijventerrein (dus tekst klopt niet).</p> <p>Wat heeft WOZ wonen met landschapsvisie te maken? Dit graag weglaten.</p>	
Pagina 20	<p>Recreatieve opstappunten i.p.v. plekken (aanduiding wijzigen).</p> <p>De ruimtelijke impact mist en waarde van inpassing van recreatie in landschap evenals het effect ervan op het landschap bijvoorbeeld behoefte aan bankjes en bebording.</p> <p>Er is geen sprake van een toename van netwerk fiets en wandelpaden in de gemeente Westerveld. Enkel de structuur is gewijzigd en routes gaan nu meer door de dorpen (voorheen alleen door de natuur).</p> <p>Verschil in de status van bescherming van Natuur uitleggen; NNN, stiltegebieden etc. en N2000.</p> <p>Archeologische rijksmonumenten zijn ook vanuit het rijk beschermd.</p> <p>Aangeven welke cultuurhistorie beschermd is? Dit is niet duidelijk in de tekst (bv Unesco gebied?)</p> <p>Bijzondere gebieden; ook terreinen van archeologische waarde (AMK-terreinen) zijn vanuit de rijksoverheid aangewezen als bijzondere plekken die bescherming verdienen. Ook het Unescogebied of een waterwingebied is een beschermd gebied</p> <p>2.4. aanduiden wat de lagen zijn en niet benoemen als 1 en 2.</p>	

	<p>In de tekst wordt aangegeven dat iedereen er verder meer moet kunnen niet is aangegeven waarmee iedereen verder moet kunnen.</p> <p>Hoe wordt het landschap ingericht? Door menselijk ingrijpen of wordt het overgelaten aan de natuur?</p>	
Pagina 23	<p>Uitleggen dat de opgaven allemaal een ruimtelijke impact hebben en direct zichtbaar zijn in het landschap.</p>	
Pagina 24	<p>Beperken kosten gewasbescherming en bemesting dit heeft niets met een landschapsvisie te maken eruit halen.</p> <p>Verkorten van de voedselketen, vergoeding maatschappelijke diensten langjarig onderhoud zijn middelen om het landschap te versterken. Let op financiën voor maatschappelijke diensten zo regelen dat deze buiten de overheid (met overheidsfinanciering) worden vergoed om politieke invloeden te beperken en langjarig onderhoud te borgen.</p> <p>De omgevingsvisie van de gemeente ontbreekt.</p> <p>Woningbouwopgave; inhoudende bouw en naar behoefte per dorp (let op de aanduiding zoeklocaties Novex rapport regio Zwolle biografie is niet afgestemd met gemeente Westerveld! Hierover goed afstemmen met de gemeente als hierover iets wordt opgenomen in de landschapsvisie.</p>	
Pagina 26	<p>Identiteit en verbondenheid van de inwoners versterken vanuit kennis en beleving van archeologisch- en cultuurhistorische waarden.</p> <p>Aanplant van bossen (liefst landschapselementen) alleen met in achtneming van eventueel aanwezige archeologische waarden en behoud cultuurhistorische landschappen. Hier is in het stuk te weinig aandacht aan besteed.</p>	
Pagina 29	<p>Een goede balans behouden tussen natuur, omgeving en economie is essentieel voor de leefbaarheid op het platteland. Mensen moeten wel de mogelijkheid hebben om te ontladen in de natuur en blijvend kunnen genieten van het landschap. Dit vraagt ook om zorgvuldig beheer. Veilige omgeving voor boerenbedrijven en inwoners (onderhoud van bossen en toegankelijkheid en veiligheid VTA ook langs wegen) Door klimaatveranderingen is er meer droogte en dus ook brandgevaar. (zorgen van goede bereikbaarheid voor hulpdiensten/brandgangen opschonen).</p>	
Pagina 30	<p>Erfgoed in de visie actiever inzetten (kennis uitdragen, participatie) voor het versterken van de eigen identiteit en beleving van het landschap.</p> <p>Aan water en bodem sturend zijn grenzen bestaande functies vragen ook borging.</p> <p>Toevoegen archeologie bij cultuurhistorie 6^e stip.</p>	

Pagina 31	<p>Landbouw Wij gaan niet over welke gewassen een agrariër teelt (open teelten). De verkaveling bij zichtlijnen is een heel onduidelijk verhaal. Wat wordt bedoelt? Wij denken eerder aan behoud extensief bemest grasland in beekdalen en akkerbouw op essen om cultuurhistorie te borgen. Opmerking bij gebruiker wat wordt bedoelt? Je kunt dit ook lezen als groter areaal aaneengesloten en mechanisatie zoals in Mansholt principe. Let op alle vormen van landbouw moeten mogelijk blijven passend in de verschillende landschapstypen!</p> <p>Wonen Bij voorkeur aansluiten op huidige bebouwing of bebouwingslint passend in structuur of inbreiding waar mogelijk. Rekening houden met bestaande (es)dorpsstructuren Tekst bij gebruiker, moet dit in visie? Wat is het effect op het landschap?</p> <p>Recreatie Erfgoed actief inzetten (kennis uitdragen, participatie) voor het versterken van de eigen identiteit en beleving van het landschap - zie het verdrag van FARO Wat wordt bedoelt met karakteristiek en kleinschalig? Waar het past in het landschap is dan een grootschalig vakantiepark in een bepaalde zone zoals in Friesland bij Wolvega en Noordwolde of in Westerveld en de Wolden bij de Benderse taboe?</p> <p>Recreatie is er in vormen en maten dit beter duiden in het stuk. En hoe past wat en waar in het landschap.</p> <p>Energie Opgaand in de omgeving lukt niet met windmolen passend in omgeving misschien wel</p> <p>Bossenstrategie</p>	

	<p>Vooraf inzetten op basis beleid Westerveld voor versterken landschapselementen. Waarvoor overgangszones? Wat wordt hier mee bedoelt waarvoor? Overgangszones DPLG zijn nog niet uitgewerkt ook moeten daar nog bestuurlijke keuzes worden gemaakt. Beleving toevoegen, bijvoorbeeld door combi's te maken met landbouw en cultuurhistorische objecten.</p>	
Pagina 33	<p>Graag de verwijzing anders formuleren bv in hoofdstuk 2 en 3 heeft u kennis opgedaan over....</p>	
Pagina 34	<p>Vlakke hoogtes bovenin tweede kolom, hoe en hoe is dat zichtbaar in het landschap met welke functies te combineren? Inkomst nutriënten? Het is een landschapsvisie geen milieustuk Inzetten op waar mogelijk oude rechtlijnige groenstructuren die zijn verdwenen deze te herstellen. De randzone waar bevindt zich die, op landbouwgrond alleen? Of kan dat ook in de randzone van natuur zijn? Provincie Drenthe geeft in haar beleid aan; landbouwgrond blijft landbouwgrond tenzij.... Voor landbouw is afdoende ontwatering nodig zodat het land voldoende lang bewerkbaar is om te zaaien en te oogsten of te weiden. Vaartdorpen? Welke zijn dat? Aangeven en waarom heten ze zo? Sloten zijn ook nodig om water in het veen te krijgen in de zomer (je hebt ook onderwater drainage) en hebben dus ook een andere functie als ontwateren. Overgangszones worden niet (altijd) bestuurlijk gedragen hier voorzichtig mee omgaan.</p> <p>Landbouw Keuze overgangszones ligt gevoelig. Waterbuffels ? Is keuze van agrariër niet zo opnemen, daarbij doet het enigszins afbreuk aan beleving Nederlands landschap met nederlandse rassen. Behoeftte aan pesticiden? Eruit halen het gaat hier niet over middelen of nutrieten of mest maar over landschap. Weidevogels en roofvogels gaan niet samen. Zonneparken op landbouwgrond is niet meer toegestaan vanuit Rijk. Visie gaat niet over gewasbescherming eruit halen. Snoeiafval als voer, dit moet dan wel geschikt zijn voor voer en de agrariër moet dat willen dus niet zo opnemen is niet op voorhand duidelijk.</p>	

Samenwerking is mooi maar agrariër als terreinbeheerder kan ook als alternatief verdienmodel bij een bedrijf.

Wonen

Gaat het om nieuwe of bestaande bebouwing?

Hoe kan kleinschalig wonen bijdragen aan vernatting? een woning moet ook droog staan.

Niet alles kan m.b.t. oude agrarische bebouwing denk aan geurcirkels en bescherming van bedrijven tekst herhaaldelijk daarop aan passen.

Recreatie

Beleving van het cultuurlandschap en de archeologie missen: dit zijn serieuze elementen in de beleving en identiteit en zorgen voor economische activiteit (toerisme)

De gemeente Westeerveld wil geen nieuwe recreatieparken toevoegen, maar inzetten op kwaliteitsverbetering van bestaande parken.

Bestaande voorbeelden: schotbalkenloods in Dieverbrug en dorpsommetje.

Vaart en wijkstructuren? Is dit het gebied van de Drentse hoofdvaart? De entree van de passantenhaven zou inderdaad wel groener kunnen worden, passend bij de omgeving

Bij de inzet van grazers wel rekening houden met de bezoekers in het gebied. (veiligheid voor eigen inwoners en bezoekers).

Hoe verhoud kleinschalige recreatie in overgangszones zich met stille recreatie?

Er ligt al een fijnmazig netwerk van fiets- en wandelroutes. Uitbreiding is niet nodig in Westerveld.

Inpassing recreatie denk aan doorkijk in winter van bladverliezende beplanting. Pas dit soort ontwikkelingen goed in met ook groenblijvende (inheemse) soorten zorg ervoor dat er meerdere rijen zijn in driehoek verband en de beplanting voldoende kan uitgroeien (tot wasdom kan komen) dus voldoende brede zones inrichten.

Waarom alleen in de randen NP recreatie niet overal hoeft een stille kern te ontstaan.

Energie

Nu we weten dat zonneparken op landbouwgrond niet meer gewenst zijn vanuit rijk nemen we dit dan nog op?

Natuurvriendelijke oevers als afscheiding, met de wolf? (bij begrazing gaat niet)

	<p>Bossenstrategie Het is onduidelijk hoe veehouderij en bossenstrategie combineren en of dit afdoende verdienmodel oplevert. Wat is verdienmodel agroforestry (denk aan btw terugbetaling van eerder) ? Is het dan wel nodig om dit overal te stimuleren of moet je hier meer kijken naar de kansen om cultuurhistorie te versterken? Gemeente is terughoudend in de aanplant van bos om variatie open en besloten te behouden. Productiebos met blijvend die bestemming? Hoe verhoud recreatie zich met productiebos? Moet passen in cultuurhistorisch landschap en geen afbreuk doen aan beleving van open landschappen en besloten bosgebieden.</p>	
Pagina 36	<p>Horeca is niet (zonder meer) toegestaan (beleid gemeente) er zijn zogenoemde rustpunten, hieraan zijn voorwaarden gesteld met betrekking tot afstanden tot reguliere horeca. Er is een netwerk van boerderijen met streekeigen producten. Teveel van hetzelfde voegt niets toe aan het aanbod, het moet wel onderscheidend zijn en passend bij de streek. De term 'Erfwindturbines' dekt de lading veel beter. Ook om de impressie dat het om de mogelijkheid van commerciële windparken zou kunnen gaan, te vermijden.</p> <p>Fruitteelt kent een opgaande bespuiting en vraagt zonering dit maakt dat er een goede afweging van belangen moet worden gemaakt bij inpassing daarnaast is het houtig en opgaand, dit past niet zondermeer in ons bestemmingsplan. De gemeenteraad zal hier over moeten beslissen. Ik zou dit dan ook niet zo expliciet opnemen in een landschapvisie misschien wel fruitbomen op het erf in de tuin maar dat is van een andere orde.</p> <p>Zonneparken kan niet meer vanuit Rijk Agroforestry is niet overal in landschap gewenst en staat bij alle landschapstypen hier moet nog een goede afweging over komen waar wel waar niet.</p> <p>Hoge bomen/palen roofvogels is niet overal gewenst en palen zijn vaak vergunning plichtig. Een verwijzing naar de traditionele erfinrichting maken: Het opdelen van bestaande agrarische erven naar meerdere woningen biedt een kans, maar er moeten wel duidelijke kaders worden gesteld voor een erfinrichtingsplan waarin ook ruimte moet zijn voor o.a.</p>	

	<p>energieopwekking en streekeigen beplanting en mag niet interfereren met belangen andere bedrijven (denk aan geurcirkels en milieuzonering).</p>	
Pagina 37	<p>Is schets 1 realistisch en is wat geschreven wordt waar te maken? Verkoop van kunst heeft geen relatie met landschap niet noemen. Gemeente wil geen hoogbouw dit niet opnemen in visie. Waar waterrecreatie op welk kanaal (of bedoel je beken)? Misschien liggen er kansen voor de Dwingelerstroom. De Drentse hoofdvaart heeft ook pleziervaart en dan heb je al snel te maken met veiligheidsaspecten. Versterking van groenstructuren bij jachthaven en sluiscomplexen zou wel een meerwaarde hebben. Ook voor de beleving van de recreatievaart. Natuur inclusief kinderboerderij voedselbos zorg is toch multifunctionele landbouw, dit zo benoemen.</p>	
Pagina 38	<p>5.2 eigen inwoners ontbreken Bouwen essen in de omgevingsvisie zit een haakje mits... dus het kan soms wel en als je het doet door bevolkingsgroei bv en noodzaak hoe doe je dat dan goed?</p> <p>Landbouw Gewasbeschermingsmiddelen en ongedierte bestrijding/roofvogels palen en weidevogels zie eerdere opmerkingen. 3^e alinea wie zoekt welke samenwerking op? Stimuleer samenwerking gebruiken i.p.v. zoek samenwerking op Uitrust bos? Er moet bos bij vanuit bossenstrategie hoe gaan we dan bos ergens weghalen en elders planten? Zie eerdere opmerkingen bij landbouw vorige overzichten.</p> <p>Wonen Beekdal niet verdichten met tiny houses en singels dit verstoort openheid en cultuurhistorie. Zie eerdere opmerkingen bij vorige overzichten wonen. Kijk nog eens goed naar beperkingen andere bedrijven bij toestaan woningen en bestand versus nieuw dit behoeft aandacht dus het kan niet overal. Daarbij vraagt het aandacht met landschappelijke inpassing.</p>	

	<p>Recreatie Er zijn steeds minder VVV punten. Natuurkernen; Als gemeente hebben wij geen behoefte aan meer stille kernen de inwoners willen het gebied beleefbaar houden. Hier botsen verschillende belangen. Uitzichtpunten impliceren dat je het gebied niet meer in mag dat is niet de wens van gemeente wij willen graag dat gebieden toegankelijk blijven voor inwoners en recreanten. De horeca verzorgt al een gastvrijheidsfunctie. De recreatieve poorten liggen vooral langs de randen van de natuur. De uitdaging is om de samenwerking en verbinding met de lokale middenstand en het activiteitenaanbod in de dorpen te versterken. De toerist infopunten zijn nu veelal gekoppeld aan de poorten. In Diever bij Puur Diever, Frederiksoord bij het museum. Doldersum hotel Grenzeloos, Dwingeloo het Planedome, Vledder bij de Tippe, Havelte bij Brasserie oer. Een startpunt in het dorp Havelte zou nog goede toevoeging zijn.</p> <p>Energie Essen zijn van oudsher in gebruik als akkergronden. Opgaande beplanting conflicteert vaak met doel zonnepanelen. Zonneparken zie beslissing eerder Rijk als het niet meer mag heeft het ook geen zin het op te nemen. Natura 2000 zijn toch de natuurkernen? Zie eerdere opmerkingen bij andere overzichten.</p> <p>Agroforestry In beekdalen geen bossen i.v.m. cultuurhistorie. Wordt door klimaatverandering niet ook het plantmateriaal dat hier wil groeien anders? Zie eerdere opmerkingen bij andere overzichten.</p>	
Pagina 40	<p>Er is geen rekening gehouden met de invloed van de wolf op het landschap (verhekkings minder dieren in de wei) Noem vee i.p.v. waterbuffels.</p>	
Pagina 41	<p>M.b.t. routes in agrarisch landschap dat moet de boer dan wel willen er zijn ook redenen op te noemen dat dat niet wenselijk is of werkt denk aan beschadiging gewas, zoönoses. Waarom overal zonnepanelen en bos (agroforestry) waar is de weging landschap en cultuurhistorie gemaakt dit komt niet tot uiting in de visie.</p>	

	<p>Heggen en minder zicht geeft soms een onveilig gevoel, daarbij arbeidsintensief dit zijn wel aandachtspunten in het kader van de haalbaarheid (welke randvoorwaarden zijn nodig?) Is dit het beeld wat leeft bij de inwoners en de raden of is dit wat Eelerwoude zelf opschrijft? Het komt niet overeen met wat is gehoord bij de bijeenkomsten.</p> <p>Agroforestry is op zich een goed thema om verder uit te werken, maar de wijze waarop deze term in dit stuk nu wordt gebruikt is zorgelijk. agroforestry is vooral als een uitgelezen kans om verdwenen landschapselementen zoals houtwallen en coulissen landschappen te herstellen, en daar waar kleinschaligheid door ruilverkaveling waar dat gewenst is, is verdwenen, terug te brengen met vooral inheemse soorten. Agroforestry mag niet worden aangewend om als excuses voor de invulling van het wensdenken van uitgestrekte bosplantages te dienen</p>	
Pagina 42	<p>Wat is verschil Fries en Drents esdorpenlandschap ?</p> <p>Hoog recreatief netwerk? We willen kwaliteit geen kwantiteit als gemeente.</p> <p>Recreatie naar de randen; zoals al eerder opgemerkt is dit geen optie en is hiervoor ook geen draagvlak. De inwoners en toeristen willen de natuur ook kunnen beleven. Er is begrip voor een gedeeltelijke stille kern, maar er moet ook ruimte zijn voor recreatieve beleving. Dat is ook één van de kernwaarden van onze gemeenten en een belangrijk bezoekersmotief.</p> <p>NNN en recreatief gebruik gecombineerd willen we graag als gemeente maar is geen vast gegeven idealiter wel combineren.</p> <p>Overzicht; Zie eerdere opmerkingen overzichten geldt ook voor dit overzicht.</p>	
Pagina 44	<p>Regenwater in landbouwkolonie vast houden boven grondwaterpeil (waarom alleen daar? En niet in andere gebieden?)</p> <p>Overzicht Dierwelzijn en gewasbescherming hoort niet in landschap visie.</p>	

	Zie eerdere opmerkingen overzichten geld ook voor dit overzicht. Al eerder opgemerkt dat de gemeente geen uitbreiding van recreatieterreinen wil. We hebben al 64 parken. Kwaliteitsverbetering is eerste prioriteit, tenzij er een heel onderscheidende plan ligt dat een toevoeging en meerwaarde heeft voor onze gemeente.	
Pagina 46	Geen tiny houses en verplaatsbare zaken in beekdal behoud openheid en cultuurhistorie. Gaat het bij schets 3 om inwoners of toeristen? Wonen en recreatie mengen is geen goed idee (verschillende belangen gaan botsen). Kamperen op erven zijn we geen voorstander van. We hebben al veel kamperen in Westerveld. Landelijk is er een tendens dat toeristisch kamperen afneemt. We zetten meer in op 'winterhard' aanbod dat levert ook een positieve bijdrage aan de werkgelegenheid en de economie.	
Pagina 50	de Erfgoedvisie Westerveld 2030 en het UNESCO managementplan koloniën van weldadigheid (KvW) missen. Novex regio Zwolle landschapsbiografie. Omgevingsvisie Weststellingwerf.	
Bijlage 4	Mist welke planten en dieren horen bij de landschapstypen dit wordt wel genoemd maar komt niet terug in de visie. Je zou voor bijlage 4 meer info ook kunnen verwijzen naar de landschapsbiografie DF grensstreek en die van regio Zwolle Novex	

Reactie 16		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Algemeen	Allereerst onze complimenten voor het maken van deze landschapsvisie. Wij vinden het, als stichting die pleit voor een groener en natuurlijker dooraderd Zuidoost Friesland, goed om te zien dat de natuur meer ruimte krijgt en er gedacht wordt over bufferranden bij de natuurgebieden en de transitie van de landbouw.	
	In het kader van het scheppen van een veerkrachtig (basisprincipe A) systeem op de hoge zandgronden missen wij een belangrijke factor, namelijk een robuuste verbindingszone tussen de bestaande natuurgebieden. Met name tussen het Drents Friese Wold en het Fochteloerveen zien wij dat het landschap open blijft en het gebruik voornamelijk	

	agrarisch. Het woord verbindingzones troffen wij niet aan in de tekst (wel onder "de vijf V's" overigens, maar wij zien het niet terug in de plaatjes en de tekst bij het landschapstype).	
	Graag zouden wij zien dat er in het open landschap voldoende ruimte wordt gereserveerd voor brede stroken met een andere beplanting; hetzij robuuste houtopstand, hetzij stroken ruig of bloemrijk grasland of stepping stones/boschages of houtwallen, hetzij doorlopende waterverbindingen. Alles om ervoor te zorgen dat populaties elkaar weer kunnen bereiken en mengen. Is het mogelijk om dit nog in de visie mee te nemen?	
	Verder missen wij toch wel een goede juridische status. De landschapvisie blijft hierdoor uiterst vrijblijvend en dat is niet wenselijk in tijden waar we betere afspraken nodig hebben om ons landschap te behouden en te versterken.	

Reactie 17		
Hoofdstuk	Opmerking	Vervolg
Algemeen	De agrarische sector is een Out standing Universal Value (OUV) en daarmee een belangrijke pijler in het gebied 'De Koloniën van Weldadigheid' dat een landbouwkolonie is. Bij het verkrijgen van de werelderfgoedstatus heeft de landelijke overheid ook de verantwoording tot instandhoudingsplicht van de OUV verkregen. Zonder landbouw en de bijbehorende ruimte voor ontwikkeling en innovatie(pijlers van de Unesco-status) geen werelderfgoedstatus meer. Wij zien er op toe dat toekomstige ontwikkelingen, zoals verandering van wet- en regelgeving en ook gebiedsvisie 's een noodzakelijke bijdrage blijven leveren tot het in stand houden van de OUV.	
	We zien dat u twee termen door elkaar gebruikt: te weten; <ul style="list-style-type: none"> • De Koloniën van Weldadigheid • Koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid Die laatste bestaat niet als entiteit.	
	Goed om te lezen is dat u 'De Koloniën van Weldadigheid' als een specifiek en heel eigen landschapstype beschrijft in de gebiedsvisie. <i>De Koloniën van Weldadigheid is</i>	

	<p><i>begonnen als sociaal landbouwexperiment. Bouw voort op dit erfgoed en zet in op experimentele en innovatieve landbouwwormen. (pag.45)</i></p> <p>Hier beschrijft u waar de agrarische sector naar streeft in dit gebied. Het is echter niet wenselijk om voor dit gebied, waar ontwikkeling en innovatie voorop staan, in deze visie kaders en doelen voor op te stellen. Daarmee loopt u grote risico's om ontwikkelingen op het gebied van innovatie in te perken.</p>	
	<p>Helaas zijn wij als stakeholder van het gebied tijdens het opstellen van deze gebiedsvisie onvoldoende in het proces meegenomen. Er is vanuit onze kant dan ook geen goedkeuring en draagvlak om de landschapsvisie met deze inhoud vast te stellen.</p> <p>Langs deze weg verzoeken wij op korte termijn om met ons en de andere stakeholders contact op te nemen om dit landschapstype met de juiste kennis en onderbouwing invulling te geven voor behoud van de Unesco werelderfgoedstatus. Pas dan zal het een door het gebied gedragen bijdrage kunnen zijn voor uw "Landschapsvisie Drents Friese Grensstreek".</p>	